

HELGÅDALS NYTT

UTGITT AV HELGÅDAL IL

4. årgang

1975

Pris: Kr. 10.—

PAA KULSLIVOLDEN

*Hvor trivelig er det ikke her imellem disse Fjeld
Saalangt som Øiet rækker se den same jævne Held
De staar nu i sin Sommerdragt skjøndt klædte so men Brud
Og Sommersolens Purpurdragt, sit Tæppe breder ud.*

*Jeg trives godt blandt høie Fjeld der luften er saa ren
Iblandt de mange Kildeveld som sprudler under Sten
Saa naturskjøndt et Maleri man skjelden træffer paa
Som naar man gaar paa Fjeldesti og lader Øiet ga.*

*Saa fjernt fra Bygdens Larm og Støi, ja Sorger og Besvær
Saa fri og freidig Tanken fløi til både fjern og nær
Saamangt et Minde skjøndt og kiært fra Barndoms
svundne Tid*

For Øiet træder ganske nært, som Morgensolen blid.

*Farvel nu da kjære Fjeld som letter Tanken tung
De som der bor jeg ønsker Held, gammel saavel som ung
Det være skal min største Lyst at gjeste dette Sted
Thi der mit Hjerte og mit Bryst for allting finder Fred.*

PEDER O. MÆHLEN

AV INNHOLDET NEVNES:

Forord

*

Gruvedrifta i Malsådalen

*

Harald fra Tveråholman

*

Post-Martin

*

Hollo-tussan

*

Da Rinnan ble tatt

*

Kommandotida

*

Omgangsskole i Helgådalen

*

Årets idrettsutøver

*

Hervolrennet

*

Billedstoff

Forord

4. årgang av Helgådals-Nytt. Nytt stoff om gammelt og nytt. Opplag: 1500 eksemplarer.

Pris: Kr. 10,—.

Helgådals-Nytt, før karakterisert som ein ukjent spe villvekst, er i ferd med å bli eit tå de mest etablerte etablissement i bøgda, med solid rotfeste, friske blad, rosende omtale og årvisst vekst.

Skull det kanskje vårrå på tide med litte kritikk? Sjølkritikk?

Avisa e hovedsakelig bra, de må vi ha lov te å sei, men alt bra kan bli ber. Avisa ha sikkert vørti ber om meir arbe ha vørti lagt ned. Men det bli ei prioriteringssak for redaksjonen, som driv med så mykkji anna både innan idrettslage og elles.

En gong i blant hi vi på følelsen at vi arbe for isolert, vi skuill ha fått me fleir, gjort Helgådals-Nytt te Helgådalin-gan's avis, der aill kuinn ha lufta meiningan sin. Men dessverre så e det altfor mang som e så redd for å skriv — det må di itj vårrå, kara og kvinnfolk!

Hensikten med Helgådals-Nytt e å spre glede, itj vrede. Men når vi ska skriv om hendelsa ifrå før i ti'n og ifrå nuti'n, så e vi nødt te å gi fortelling'an «kjøtt og blod», og da MÅ vi ha med navn. Hvis itj vi gjær det, får itj fortelling'an nån historisk verdi. Og Helgådals-Nytt vill ha blitt stygg-tørr, nesten som å lesa Telefonkatalogen.

Men at vi nevne navn på persona, det betyr da itj det såmmå som at vi «henge ut» dem eller harselere med dæm! Tvert imot!

Ein positiv ting må vi nævn, som hi skjedd sida sist Helgå-

dals-Nytt kom ut: Verdal Historielag hi kommi i sving igjen. Vi håpe Historielaget vil komm ut med ein publikasjon igjen, som ligne Årboka de ga ut før. Den va interessant!

Og da håpe vi å kuinn samarbe. Helgådals-Nytt ska slettes itj bli nån konkurrent åt Historielaget, vi ska heller hjelpast åt. Helgådals-Nytt kan bli Historielagets forlenga arm oppover Helgådalen. For vi trur at også Helgådals-Nytt i den form avisa nu hi, bør ha ein hensikt i åra som kjem. Det e meir enn nok å skriv om. Sjøl om vi hi hylli oss te det reint lokale for strekinga Vuku—Vera, så hi vi fer kvart år som hi gått fått fleir og fleir tips og ide'a om emna som skuill ha vørti behandla. Det e tida og kapasiteten som sett grensa for kor mykkji vi kan få med, itj tilgangen på stoff tå interesse.

Mykkji takk ska di hå, aill di som hi hjølpt oss å få te årets utgave tå Helgådals-Nytt, både di som hi skrivvi sjøl og di som hi skaffa oss ide'a og opplysninga. Og som vi skreiv i fjor: Helgådals-Nytt's redaksjon vil gjer'n ha meir stoff, og redaksjonen e åpen døgnet rundt og året te ende. Så berre kom igjen, folkens!

Te slutt vil vi ønskje aill lesera'n vårres ei Rikti God Jul!

Lasse Johnson senior.

Håvard Elnes.

Hans Rotmo.

Arnt Kjesbu.

Johannes Overmo.

Hesten

*Hun var liten, blakk og tett
brun i faks og glad i øye.
Hun bar hodet høyt og rett,
mykt hun seg mot gresset tøy.
Ung og frisk hun var i sinnet,
fin og blank og tett i skinnet.*

*Hun ble større, åra gikk,
sterk og god hun ble å kjøre.
Del i arbeidet hun fikk,
dro og trakk i all slags fore.
Høy hun dro i sommerbrisen,
og trakk tømmer over isen.*

*Slet og strevde, men hun var
den som elsket dette livet,
aldri var hun sur og vred,
selv om bena ble litt stive.
Unger hun på ryggen bar,
husbonds høyre hånd hun var.*

*Og hun slet i mange år,
men hun likte gjøre nytte.
Derfor ble hun trist og sår:
husbond snakket om å bytte
i en annen, yngre hest.
Men tilslutt de fant det best
at hun ble der hvor hun var
alt så lenge bena bar.*

*Men tilslutt hun ble for skral,
og en dag så ble hun hentet.
Bort fra greie, bort fra sal,
bare døden henne ventet.
Ingen trodde hun forsto
hva som ventet langt der borte.
Men bedrøvet der hun sto,
øynene av sorg ble sorte.*

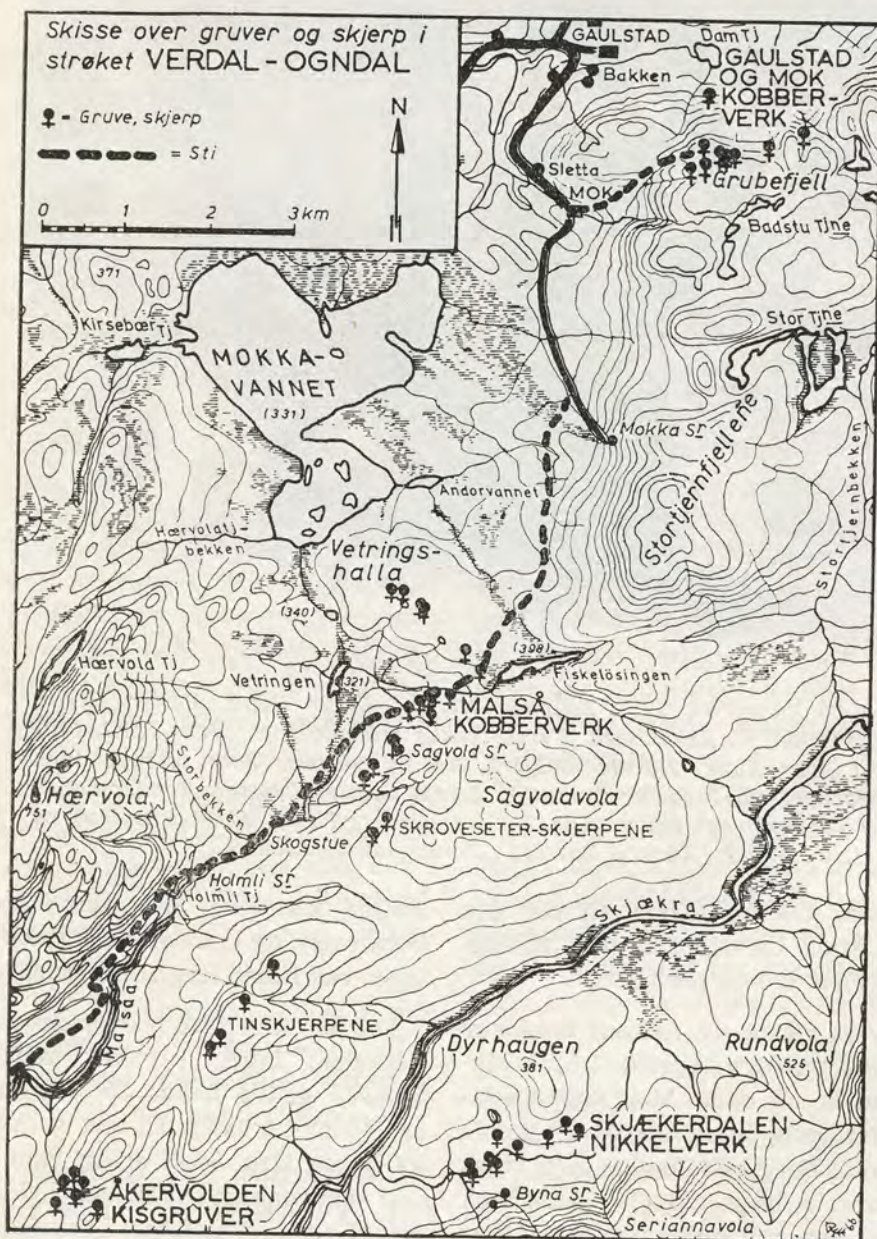
*Bilen kjørte sakte bort,
hesten vår er nå blitt borte.
Årene de gikk så fort,
kosestundene var korte.
Slik er det: Mennesket skal
vinne.*

*Men det som jeg elsker mest
er et lyst og vakkert minne
om en liten arbeidshest.*

— Sissel.

Gruvedrifta i Malsådalen

Av Johannes Overmo

Etter tillatelse har vi sakset dette kart fra bedriftsorganet til Fosdalens Bergverk A/S i Malm, «Salva», som i sitt julenummer for 1966 har behandlet gruvedrifta i Malsådalen. Også en del andre opplysninger har vi tatt derfra. Vi takker «SALVA»s redaksjon for velvillig hjelp, og håper at vi kan gjengjelde tjenesten ved en senere anledning.

Leif Rotmo
 HELGÅDALEN

Det går ei åre med kobbermalm fra Vestringshalla i nord forbi vestre ende av Fiskløsninngen, i vestre kant av Sagvoldvola og videre sørover Tinnsklumpene til Åkervollgruva, som ligger mellom Åkervolden og Grensslettet. Denne malmåra er ikke sammenhengende, men en kan finne massevis av gamle skjerp i området. Lenger øst, ved Dyrhaugen i Skjækerdalen, har man nikkelforekomster, noe geologene påstår har en naturlig sammenheng med kobberdraget i Malsådalen.

Gruvedrifta i Malsådalen pågikk i to perioder. Først i tidsrommet 1866—1880, da Malsaa Minecompagni og Malsaa Grubecompagni sto for drifta. Smelteovnen i stein, som i dag dessverre for en del er rast sammen men likevel dominerer i terrenget og vel er kjent for alle som har vært til Malsågruvene, ble bygd i 1875, altså for nøyaktig 100 år siden. På den tida foregikk ei forsøksdrift i stor stil, det skulle være opp til 600 mann i arbeid der inne. I 1876 og 1877 ble det smeltet 675 tonn malm i denne smelteovnen, og resultatet var 5,3 tonn kobber. Men resultatet var ikke godt nok til at drifta kunne bli lønnsom, og forsøksdrifta opphørte vistnok i 1880.

I 1906 kom en ny interessant inn i bildet, forretningsmannen Thv. Røstad fra Moss. Han ville undersøke feltet grundigere, og fikk satt i gang prøver i mange skjerp rundt om i området. Dette arbeidet ble ledet av John Grunnan.

I 1915 tok Sulitjelma Gruber over, og forsøksdrifta ble opp-

Dette bildet er tatt utafør spisebrakkka på vårparten 1917. Sittende fra v.: Einar Rygh, Petter Hepsø, Janna Leirhaug, Inger Falstad, Ola Andersson, ?, Rasmussen. Første rekke stående f. v.: Jens Sørli, Olaf Framnes, Sigurd Sørli, Charles Benberg, Iver Aune, Harald Balgård, Marius Skrove, John Reppeaunet, Martin Lustad, Kåre Nestvold og Marius Løvstad. 2. rekke fra v.: ?, Arnulf Leirset, Løvstad, Teodor Langdal, Ingvald Flyum, ?, Tobias Elstad. I dørråpningen fra v.: Ole Kluken, Anders Krieg, Aksel Bengtson og Nils Falstad. Til høyre for verandaen, f. v.: Lidén, Edvard Løvstad. Tredjemann ukjent.

trappa kraftig i 3-årsperioden 1915—1917. Det var 3 forskjellige prosjekt som da pågikk samtidig. Det ene var bygging av veg fra Seter til gruvene, det andre framføring av høyspentlinje fra kraftstasjonen i Ulvilla, som ble bygd i 1913/14 av firma Møller Grønning, og det tredje var de geologiske undersøkelser, bl.a. ved hjelp av diamantboring. Disse prøvene foregikk både inne i Malsådalen (2 gruver: Gruvestuberget og Crowes gruve) og Åkervollgruva.

Også et fjerde prosjekt kan nevnes. Karl Grindberg hadde tatt på seg oppføringa av mellom 40 og 50 bygninger. Tømmeret til disse ble tatt i Kjesbualmenningen i Ogndalen. Det ble også ført

fram telefon. Alt i alt ble det vistnok investert over 1 million kroner denne perioden.

De fleste av folkene som var med på forsøksdrifta i Malsådalen er nå døde. Men noen få lever enda, bl.a. den 90 år gamle John Berg i Kluken, som til tross for sin høge alder er åndsfrisk og har god hukommelse. Vi har bedt han fortelle litt om hva som foregikk der inne.

«Sjefen for forsøksdrifta i 1915—1917 het ingeniør Bugge», forteller Berg, «og så var der 2 ingeniører til, Skarstein og Wilmann. Sistnevnte hadde med laboratoriearbeidet å gjøre. Stigieren het Kongsgård, og Tomas Hafstad var kontorist. Hans bror

Magne assisterte Wilmann i laboratoriet, og kontorist for kokklaget var Einar Rygh fra Sparbu.

Det ble kun tatt prøver denne perioden, ingen regulær drift. Crowes gruve heller 35° og er ca. 70 meter lang. Ei slik gruve kalles en slep. Stoll er en vannrett gruvegang, synk en loddrett. Før elektrisiteten kom hadde vi en 10 hk oljemotor til å dra pumpa for å fjerne vannet fra gruva. Denne kunne være vanskelig å få start på om morgenen, oftest måtte den varmes en time før det gikk å få liv i den. Det gikk heis ned gruvesjakt.

På etterjulsvinteren 1917 var det ei dødsulykke i gruva. En

91-92

KOKKENE: Fra v: Inga Kvernmo, Margit Hafstad, Janna Leirhaug og Inger Falstad.

svenske ved navn C. A. Petterson traff på ueksplodert dynamitt med boren, og da smalt det. Svensken ble gravlagt i Vuku kirke, og jeg minnes at de fleste som arbeidet i Malsådalen var med i begravelsa og minnehøgtida i Kirkestua. Dette var den eneste ulykka med dødelig utgang under arbeidet i Malsådalen.

Det var mellom 20 og 30 svensker som arbeidet der. En del av disse slo seg ned her i landet, bl.a. Aksel Bengtson, Anders Krieg og Johan Pettersen.

Det ble innkjøpt 4 hester, alle godkjente tjenestehester. Jeg kan nevne at bl.a. Nils Falstad og Petter Hepsø var kjørere.»

Samtidig med gruvedrifta foregikk det også skogsarbeid. Det var storskog inne i Malsådalen på den tida. John Berg forteller om en gang han måket snø av en tømmerlund. Han kom da ned til en stokk som var 18 tommer i toppmål. «Det var en fin tømmerstokk», forteller han, «men da jeg måket videre fant jeg dem som var større. Det viste seg at den første jeg fant var 3. stokk av furua.»

En av dem som drev skogsarbeid het Tobias Elstad og var fra Gaulstad. Han ble opphavsmann for et begrep vi har den dag i dag, nemlig «Tobiasvaldet». Det var nok ikke så feitt om for han Tobias, men et gevær hadde han, og når han gikk heim i helgene var det utrygt å være elg på strekningen Malsådalen—Mokkabakken.

Janna Leirhaug og Inger Falstad var kokker i Malsådalen. En gang ville de gjerne fram i bygda i helga, og så ba de Hepsø hjelpe seg å bake ukerasjonen av brød. Og det gikk fort for seg. Hepsø laget ei dugelig «knåddå» og rullet til et brød med hver hånd, og det tok ikke lang til før baksten var ferdig.

Olaf Framnes arbeidet også inne i Malsådalen ei tid, og vi ber han fortelle litt om sine opplevelser derfra:

«Det var på nyåret 1917 jeg tok en tur inn i Malsådalen. Jeg tenkte egentlig bare å se meg om. Dette var under første verdenskrig, og jeg var da kommet heim fra militærtjeneste og visste ikke hvor lenge jeg fikk være heime. Da jeg kom dit, traff jeg Tomas Hafstad som jeg kjente fra før, og han spurte om jeg

ville ta meg arbeid der. Jeg hadde tidligere vært med da kraftstasjonen i Ulvilla ble bygd i 1913, og var også med og stakk ut linja inn til Malsådalen. Jeg ville ikke arbeide i gruva, for der var det så mye røyk. Men det skulle monteres lys i en brakke som nylig var oppsatt, og denne jobben tok jeg på meg. Da jeg var ferdig med det, ville stigeren jeg skulle fortsette. Da passet jeg kompressoren, som ble drevet elektrisk, sammen med Iver Ågesen. Vi var bare to om denne jobben, så det ble 12 timers skift, annenhver uke dag- og nattskift. Nattskiftet var hardt, for i hvilebrakka bodde mellom 40 og 50 mann, og om dagen ble det for urolig til å få skikkelig søvn. Etter ei tid sa jeg opp jobben, og da fikk jeg i oppdrag å reparere boremaskiner. Jeg husker at når jeg prøvokjerte maskinene etter at jeg hadde reparert dem hendte det at boren ble sittende fast i fjellet. Da måtte jeg betale Tobias Elstad 25 øre for at han skulle ta boren opp igjen. Han hadde verktøy til dette.

Lønna var kr. 6,50 pr. dag ordinært, med 12 timers skift kunne jeg komme opp i 9 kroner.

En annen person jeg minnes, var en nordlending som het Ragnvald Rasmussen. Når han hadde gjort noe pleide han å si: «Dette holder til dommedag, og langt utpå dagen da, og.»

Ellers for det mye folk og rak. En gang kom det en som sa han var fotograf og ville ta et bilde av oss. Han hadde med en svart kasse han monterte opp. Det begynte å bli adskillig skumt om kvelden, og det var noen som sa at det kunne da ikke bli noe bilde utav dette. Men mannen let vel, det skulle bli et rettelig fint bilde. Så måtte han ha litt forskudd hos oss, og skulle komme

med bildene senere. Men jeg har ikke sett noe til han enda.»

Så langt Olaf Framnes.

Det var nok en del folk som dro innover til Malsådalen for å drive litt handel og vandel. En gubbe de kalte «Varslott-kaill'n» pleide å kjøre varer innover med hest. En julaften kom han dit med et lass jul-skjenk, og salget gikk strykende. Men så måtte han også prøve varene. Den ene etter den andre av kundene span-derte. Og det såg ut til at varene virket upåklagelig, for gubben endte ganske snart under bordet.

Da det lei litt utpå kvelden våknet han i, og da han hørte julekvelden nevnt, spurte han om de ikke hadde noen Huspostil, slik at de kunne lese Juleevangeliet. Og det gikk da i orden, det, den ene av karene forkynte det hellige budskap så godt han kunne. «Amen», sa gubben da Juleevangeliet var slutt, og dermed sovna han igjen.

Juledags morgen greide de og satte for hesten for han og hjalp-te han opp i sleden, og dermed bar det heim til Nordkleiva.

Olaf Framnes forteller ellers om en del gauliker som kobla strøm til noen dørklinker oppi

Fra «TIPPEN». Fra v.: Ole Kluken, Løvstad, Johan Holmli, Olaf Framnes, John Ågesen, Theodor Jakobsen og Oskar Selnes.

der, og da fikk de høre ei durabel regle med bannskap når noen kom og skulle inn.

Iver Aune arbeidet i laboratoriet fra i januar til utpå vårparten i 1917. Han forteller at han var med inn i gruva og hakket ut steinprøver etter et spesielt mønster. Senere ble steinene knust, og det ble foretatt utskil-ling, måling og veing med hårfinne vekter.

Aune forteller om en av arbeidskarene ver navn Charles Benberg som spilte trekkspill. I helgen pleide de som var inne i Malsådalen å få Charles til å spille og så danset de i spisebrakka. De måtte helst danse med

hverandre, karene, kvinnfolk var det lite av.

Som tidligere nevnt ble det ikke håndboret noe særlig under forsøksdrifta i Malsådalen den siste perioden. Men håndboring var intet ukjent begrep på den tida. De var da 2 mann som arbeidet sammen, den ene snudde boren og den andre slo med slegga. Dette arbeidet måtte foregå rytmisk, og for å komme inn i riktig rytme, hadde de ei regle som den som snudde boren leste opp, og den lød slik:

«Storede Jakob,

langende smed.

Levvi du lenger, så

går du vel te.

Storede Jakob

smed.»

Dasken skulle komme på første stavelse i hver linje av denne regla.

AVSLUTNING

John Berg forteller at ifølge sagnet skal det finnes ei åre med rein kobber i bunnen av Malsågruva. Men den åra har ingen lyktes i å finne, enda i hvert fall.

Utpå høstparten 1917 opphørte forsøksdrifta, og siden har ingen forsøkt å ta ifra Malsådalstrollet hans rikdommer.

Det er merkelig å gå inne ved de gamle gruvene, høre bruset

Forretningsbanken A/S

85-86

KJØRERNE. Den forreste er Petter Hepsø.

av elver og bekker og oppleve den ro og stillhet som preger dette området i dag, og så tenke på hvilken aktivitet som dengang utspant seg i dette lille samfunnet langt fra bygda. For 100 år siden hadde 600 mennesker sin arbeidsplass her. Nå var det kanskje ikke så mange som bodde og arbeidet inne i Malsådalen, tallet omfatter sannsynligvis alle som var på lønningslista og ikke bare de som arbeidet der inne. Men likevel er dette et høgt tall, ikke så svært mye mindre enn det antall AKER VERDAL A/S beskjeftiger her i Verdal i dag.

Men forsøksdrifta ble som sagt innstilt i 1917. I de aller fleste skjerp og gruver ble det funnet kobberholdig malm, men gehalten var for liten til at det kunne bli lønnsom drift utav det. Hvis forekomstene hadde vært ved havet, ble det sagt, kunne saken stilt seg annerledes, men med de transportutgiftene en fikk inn

til Malsådalen kunne drifta ikke bli lønnsom.

Utover vinteren 1917—18 ble de fleste husene revet og solgt. Verkstedet ble flyttet til Sundbyenget, laboratoriet ble til mastue i Brekka, spisebrakkka er i dag forsamlingshuset «Lidarheim» i Inndalen (det meste av det som er bra i Inndalen kommer jo fra Helgådalen!), mens administrasjonsbygget, «villaen» som det ble kalt, ble kjøpt av en Osloadvokat.

Men ett bygg ble stående igjen, og til det knytter seg også en menneskeskjebne noen år senere:

I midten av januar 1924 dro Lasse Green med hest og slede innover Malsådalen. Han skulle til Krågsvollen etter seterhøy.

Da han kom forbi koia inne ved Verkensåsen stansa hesten plutselig og snudde mot koia. Green forsøkte å få hesten videre, men det nytta ikke. Han

gikk da inn i koia, og der fikk han se bena til en person som låg under køya. Mannen var død.

Det viste seg å være liket av den 63 år gamle Eleseus Iversen, «Susen», som folk kalte han. Han hadde ingen heim, men dro rundt i bygda og reparerte kjeler og annet for livets opphold.

I mellomjula 1923 hadde han gått fra Leksdalen og over fjellet til Helgådalen. Han skulle til Tosteigan. Han hadde passert Høysjøen og hadde ikke lang vei igjen da han hadde satt fra seg skiene sine mot en granslegg. Så hadde han traska videre til fots. Men han hadde tatt feil veg og lagt til innover Malsådalen i stedet for å gå på sørsida av granåsen og ned til Tosteigan. Så hadde han vel da leitt seg inn i den ensomme koia. Det var styggelig kaldt, og han frøs nok i hel samme natta.

«Susen» hadde alltid hatt en lidenskap i kortspill. Kortleiken som hadde vært i koia fant Lasse Green slengt ut av et vindu.

«Susen» ville vel kvitte seg med sin «avgud» da han kjente det nærmet seg slutten.

77-78

Snekkere i Malsådalen. Fra v: Marius Skrove, John Skavdal og Ingolf Skavdal.

Verdal Blomsterforretning og Gravferdsbyrå

Tlf. 78 311

Blomsterbutikken

LEVANGER

Tlf. 82 239

INNEH. ODDVAR HAUGAN

Harald frå TVERÅHOLMAN

Av Håvard Elnes.

1.03-104

Langt inne i Tverådalen, der Tveråa smyg seg fram mellom graskledte voller og kronglet dvergbjørk, der dalen er frodig og vakker, ligger Tveråholman. Stedet ligger åpent og fritt, men likevel skjermet av vakre bjørklier som strekker seg oppover mot Hestryggen i nord og Seterfjellet i sør-øst, ved inngangen til de mektige fjellområdene mot Lakadalen.

Det er her inne i villmarka at Harald Haugen, eller «Harald frå Tveråholman», er født — —

Marsmorgenen jager de siste restene av nattmørket på flukt. Sola titter over åsene i øst og kaster sine første stråler ned i dalbunnen. Snøflata ligger ennå uberørt. Men oppe i åsene mot Hestryggen eter noen få avdrev seg utover i soldagen. Når dagen er på sitt høyeste siger og drypper det smeltevann fra takkantene på de solbrente tømmerhusa på Tveråholman. Døyd elvebrus stig opp fra et lite åpent stryk nede i Tveråa, fjellelva som mer enn noen annen får merke det bråe og intense tidsspranget mellom vinter og vår.

Slik var marsdagen, og dagen var på hell, da Arnt Martinus Antonsen gikk frå Tveråholman til Vera for å hente jordmor. En ny borger hadde meldt sin an-

Harald i sitt rette element

komst inne på Tveråholman, og denne gangen var fødselen så nær forestående at det ikke var mulig for hans kone å følge han til Storlunet. Marie Tveråholman hadde ved tidligere fødsler alltid gått den lange vegen da hun kjente at tiden var inne. Kaldblodig beregning hadde forårsaket en altfor hard kamp mot tida, slik at hun nesten ikke rakk fram til folk i tide. En gang, er det fortalt, kom hun ikke lenger enn

til høyløa øst for Storlunet før barnet kom til verden.

Ingeborg Johnsen fra Nordvera var jordmor i fjellbygda på den tida. Nå høvde det seg slik at hun var syk den dagen det kom bud fra Storlunet om å bli med inn til Tveråholman i dette livsviktige ærend. Men Gustava Johnson bodde der, og hun var 20 år gammel og sterk nok til å ta turen innover til Tveråholman. Sammen med Arnt og Ole

105-106

Harald i 30 årsalderen

Trøbakk, som dengang bodde i Storlunet, dro hun innover mot villmarka i kveldsmørket.

Det var kaldt og mørkt inne i den lille stua der Marie låg barselklein. Så det første Ole gjorde, var å dra ut og hogge noen tyrispiker som han plasserte rundt om i stua. Og i det blafrende lyset fra tyrispikene gjorde Gustava jobben sin, og en velskapt gutt ble født uten noen spesielle problemer.

Det var nok ikke mange som registrerte denne begivenheten. Bare kjappe rypevinger som svirra mellom bjørkestammene i Tverålia hilste den nyfødte velkommen til en karrig men vakker del av vår klode.

Historien om Tveråholman strekker seg lenger tilbake i tida enn til denne marsdagen i år 1900, da Harald Haugen kom til verden. Fjern er i dag den tid da bonden fra bygda søkte dit inn med både buskap og budeier for å tilegne seg de godene naturen hadde å gi. Hvor langt tilbake i tiden det har vært seterdrift på Tveråholman, kan ingen med sikkerhet si, men etter opplysninger fra «Seterboka» kan en fastslå følgende:

Holmli østre leide Tveråholman seter i 1865 for 1 år. Før den tid var setra brukt av Forbregd. Videre heter det at Holmli østre setret der til i 1883, som visstnok var siste året.

At det var setervoll der med litt dyrka jord og tildels brukbare hus, var vel en av årsakene til at Tveråholman ble valgt som fast boplass sist på 1800-tallet. Området var ellers godt egnet for fjellslått, med sine mange graskledte voller og myrer. Gode fiskemuligheter og et rikt dyreliv gav grunnlag for jakt og fangst. Disse mulighetene skulle vel styrke den teorien.

Arnt Martinus Antonsen var født i Ytterøens prestegield i 1853. Han var stor og hardfør med et fjernt og værbitte ansikt. I unge år gikk han skomakerlæra på Verdalsøra, for senere å drive som handelsmann, eller kremmer, rundt om i bygdene i Inntrøndelag. Derfor kalte folk han «Kremmar'n». Den 8. april 1892 giftet han seg med Marie Andreasdatter Vangstadvald, som var født i 1869 i Bakklandets prestegield utenfor Trondheim.

Hva som var grunnen til at det unge paret flyttet til Tveråholman er det ingen som med sikkerhet kan si. Heller ikke når

det skjedde. Men helt sikkert var det før 1895, for da kom deres førstefødte til verden.

Deres opplevelse av livet var av en praktisk og jordnær karakter. Hovedsaken var å berge seg, ikke sulte eller fryse. Begge kjente de til fattigfolks kår, de var urettferdige og harde. Men fikk de være friske skulle de nok klare å tilpasse seg forholdene inne i villmarka. Alt som avvek fra den alminnelige hverdag var for slike mennesker alt for dyrebare problemer.

Ungdommelig styrke og mot var nødvendig når de skulle bygge hus og rydde jord inne i villmarka. Etter lange og harde dager fikk de endelig tak over hodet til både folk og dyr.

Noe rikt utkomme ble det aldri, selv om fiske og fangst støttet godt oppunder. Det var ikke uvanlig at en kunne fange 50 ryper på en vinternatt rundt Tveråholman når forholdene var gode. Antonsen var ingen god jeger, og når matlageret skulle fornyes med elgkjøtt fikk han alltid god hjelp av sine «naboer» i Vera.

For å klare å skaffe mat nok til en besetning på 5—6 kyr og en del ungnaut, som det faktisk var på Tveråholman da det ble drevet på det beste, måtte natu-

SPORTSFOLK...

Vi ønsker Dem velkommen til distriktets største forretning med et godt utvalg i utstyr og tilbehør til de forskjellige idrettsgrener.

BESØK OSS — DET LØNNER SEG ALLTID

ren være gavmild og den menneskelige innsats stor. Mangel på kjøtt og melk var det aldri, da var det verre med andre ting som var nødvendig til livets opphold. Poteter var det umulig å dyrke så langt til fjells. «Tveråholmfolket» var som andre på den tida fattige på kontanter, så når de skulle få tak i annen mat og kleder, så var det å bytte med ting de selv hadde avlet. Lange og harde turer ventet når matlagret skulle fornyes. En gang da Antonsen og Ole på Rønningen var kommet fram til Rønningen etter en tur til handelsmannen nede i bygda, uttrykte Antonsen at han var glad at han hadde så mye mel heime. Det kunne han saktens si, for da hadde han «bare» 2 timers fjelltur igjen med en 50 kilos melsekk på ryggen.

Livet på Tveråholman forandret seg ikke mer fra år til annet enn Tveråas leie, men en og annen høytidsdag markerte en for-

andring fra den vanlige rytme. Sommerdagen da Harald ble døpt var en slik dag.

Godt forberedt til høytideligheten var de ikke, innmelding til dåpen, gudforeldre og faddere var ikke ordnet da de tidlig på formiddagen kom til Storlunet med dåpsbarnet på ryggen til far sin. Men Storlunefolket sendte bud på presten og meldte fra om dåpsønsket, og organiserte resten som skulle til. Sjølfolket på Storlunet, Pauline og Ivar Storlunet (senere Trøbak) bar barnet til dåpen, og faddere fikk de tak i blant folk som var kommet til Vera på grunn av sommermessa. Det var den 16 år gamle Hanna Green (Sagvold) som var kommet til fots fra Nordkleiva, Iver Mæhlen, Anna Elnes og Håkon Ottermo, alle fra Helgådalen. Og dermed gikk det hele i orden, gutten ble båret til alteret i det nylig bygde Vera kapell og fikk

navnet Harald, Harald Tveråholmen.

Da klokkene i Vera kapell ringte til messe en sommerdag i 1903, kalte de ikke bare fjellbygdas folk til Guds hus, de signet også samtidig hvilen til Marie fra Tveråholman. Marie døde ved St. Hanstider dette året av terring, bare 33 år gammel. Harald overvar jordpåkastelsen sammen med sin far. Han var bare 3 år gammel, men stor nok til å ta det siste farvel med sin mor, som han i grunnen aldri fikk lære å kjenne. Sorg og motløshet var det som da preget den lille familien inne på Tveråholman.

Historien om Marie er og blir uklar, men er likevel en historie om et utrolig fordringsløst og ydmykt lite menneske som fikk leve sitt korte liv i harde og fattigslige kår. Etter Marie's død ble familien oppløst. Barna ble «satt bort», og dermed ble søskenflokket spredt og mistet kontakten med hverandre.

Arnt levde sitt ensomme liv inne på Tveråholman helt til i 1911, da han som syk og knekt mann ble hentet og bragt til en sinnsykeanstalt ved Bergen. Der døde han i 1918.

Harald, som i dag er 75 år gammel, husker som rimelig kan være svært lite av livet inne på Tveråholman. Sin mor har han aldri klart å danne seg noe klart og riktig bilde av. Etter hennes død i 1903 ble som tidligere nevnt Harald og hans 3 søsken skilt fra hverandre og fikk nye hjem. Maren, minstebarnet, flyttet fra Tveråholman mens Marie låg syk. Det var tidlig på våren 1903. Hun kom til Gurianna og Oline Stornesset. Marta ble hentet av sine fosterforeldre fra Sørvera en gang utpå sommeren. Harald kom til Oline og Johannes Hau-

Byggmester Oddmund Kvernmo

VERDAL

Asbjørn Røstad

MASKINENTREPRENØR

Telefon 78 328

AUT. ENTREPRENØR MEDL. AV M.E.F.

Gunnar Heir jr.

DAGLIGVARER

Komm. Norsk Tipping

STIKLESTAD

Tlf. 78 134

gen, mens Ragna som var eldst forlot barndomsheimen som den siste. Marta og Thomas Helgås på Helgåsen ble hennes nye foreldre...

På Haugen fikk Harald det godt etter forholdene den tid. Men det er ikke å legge skjul på at den hverdag som ventet stilte mange og harde krav. Hans barndom ble formet i nær kontakt med skogen og fjellet, en livsform som har fulgt han gjennom resten av livet.

Jakt og fangst låg tidlig hans hjerte nær. Han behandla hagla langt bedre og sikrere enn kritt og blyant. Den boklige lærdom såg han på som et nødvendig onde, og han såg fram mot den dagen da «tvangen» i skolestua tok slutt, slik at han fritt kunne ferdes i skog og fjell, der han såg sin livsoppgave. Tidlig ble grunnlaget til en god jeger lagt. I åsene nord og østover fra Haugen jaktet han ekorn, innover Lifjellet og «Klompen» ved Tinsvollen ble mang ei rype fanget. Ekorn fikk han 25 øre stykket for, mens rypa ble betalt med 40 øre stykket. Dette gav etter den tid god fortjeneste for en gutt i skolepliktig alder.

Pengene han fikk for 3 tiurer kjøpte han øks og svans for, og begynte i tømmerkogen 16 år gammel. Mange lange og harde dager ventet han der fram gjennom åra, men med den vilje og det mot Harald alltid har vært i besittelse av, har han aldri følt noen oppgave for stor for seg. For han var hverdagen en utfordring for å klare å skaffe det som var nødvendig for å livberge seg og sine.

Rundt 1920 ble Harald skogskar for A/S Værdalsbruket. Han fikk ei teige innenfor Kulslivollen i Skjækerdalen. Den gang lignet åsene opp mot Kulslivola

mest på urskog, forvokst og diger i sin alderdom. Ei slik stor og stygg gran kunne kreve sin mann fullt ut, og arbeidet pågikk fra tidlig morgen til sene kvelden, og som oftest ble det mer slit enn penger utav det. De gamle skogskoiene dengang var ikke mye å skryte av. Det dårligste husvær Harald noen gang har hatt, var koia på Holmssletta øst for Storbekken. Der hadde kulda fri adgang mellom de mose-tjafsete stokkfarene, og ofte låg det store snøfonner på golvet om morgenen når karene våkna til en ny dag. Stallen sto også i stil med koia, utett og falleferdig. Kjørerne måtte bære både truger og greie inn til ovnen i koia. At kveldsmaten ble blanda med vann fra klær og annet som hang til tørk ved ovnen spilte mindre rolle, verre var det med lukta av

truger og greier. I slike koier kunne en med god grunn etterlyst helseforskrifter, men den tanken streifet ikke dem som levde under slike umenneskelige forhold.

Hviledagen var ingen luksus, den måtte utnyttes godt. Og helst da til jakt i åsene der storfuglen holdt til. Men det hendte også at en skogskars sinn ble lckket av et par jenteøyne i fantasispeilet, som morgendisen over snøviddene. Og da skremte ikke avsttandene ned til bygda heller.

I 20-åra var fortjenesta i skogen brukbar, forteller Harald. Men han legger ikke skjul på at innsatsen måtte være stor skulle en klare å tjene 15—20 kroner om dag.

Harald har også svingt løyft-haken fra bruset av mang en

Byggmester Trygve Kolstad

Tlf. 78 469 — VERDAL

VERDAL

Kom til oss med deres bil

Vi yter fagmessig service

Holmens Servisenter

7650 Verdal

Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk

Avd. Verdal — Underavd. Ulvilla

Installasjon — Salg

vårstor elv. Dette var et hardt arbeid, ufarlig var det heller ikke. I Storelva (Helgaa) likte han seg ikke særlig godt, da var det langt bedre å følge tømmerstokkens ferd i flomdigre fjellelver. En kan ellers nevne at Harald var damvakt ved Skjækervatnet i 3 år, det var på 50-tallet en gang.

Skjækerdalen har en egen klang for en gammel jeger og skogskar som Harald Haugen. Det var der han la igjen mye av sine ungdommelige krefter i håp om ei bedre tid og livstilværelse. Jakt og fangst gav bedre for tjeneste enn skogsarbeid på den tida, selv om det fulgte mange usikkerhetsmomenter med denne næringsveien. Hardbakvollen var utgangspunkt for mang en jakt-tur i Skjækerdalen.

En morgen i 1918 var Harald tidlig oppe og la ut med kurs for Skjækervola og Tverrvola. Men det var lite rype å finne. Ut på ettermiddagen tenkte han å gå ner til Hardbakvollen, men om- bestemte seg. Han ville gjerne ha med traktene øst for Lakatjønna

før kveldsmørket kom, og der fant han rypa. Ofte er det slik med jegeren at når han først finner viltet, glemmer han både tid og sted. Slik også med Harald. Mørket og regnet kom sigende så altfor fort, så det var ingen annen utvei enn å gå ned til Tveråholman for å få tak over hodet før uværet satte inn for alvor. Dette var eneste gang Harald overnatta i sin barndoms stue etter at han flytta fra Tverråholman. Og natta ble trist og lang, en vond kamp mot triste tanker fra en vanskelig barndom med minner om sine strevsomme foreldre som satsa alt der inne, og mista alt. Den natta opplevde han gang på gang det siste møtet med far sin.

Han husket dette øyeblikket så godt, da han gjemte seg bort bak stueveggen i Bjartan, der han var på skolen, da faren ville ta avskjed med sin eneste sønn, etter at han var hentet mer eller mindre frivillig fra Tveråholman før ferda gikk mot ukjent sted. Det var bitende kaldt den dagen dette hendte, meiene på spiss-sleden

gnall mot den harde snøflata da følget forsvant borte i Bjartanmarka — .

Dette var det siste han såg av far sin på hans siste ferd nedover dalen.

Mange jakturer er det blitt siden dengang.

På nedturen etter en lang dag i Hardbaken gikk Harald seg på en rev som låg på en avsats nedunder fjellet. Reven ble et lett bytte for en jeger av Haralds kaliber, og han var ikke sein om å pakke den ned i ryggsekken sammen med dagens rypefangst. Ferda gikk videre mot Åkersetra, men da han kom til Storstad-slettet, ble det slik leven i ryggsekken. Harald skjønnte at det var reven som holdt på å levne i. Men ryggsekken var bra i stand og godt attremt, så noen fare for å miste fangsten var det ikke. Jon Rydning, som jakta sammen med Harald, venta på vollen da han kom fram i tussemørket, og ikke lite forundra ble han da Harald knytte opp ryggsekken inne i seterbua og en sprell levende rev spratt opp i en sky av rypefjør. Harald fikk tak i reven rundt nakken, mens Jon hogg tak i en vedstange og slo til. Men han traff handa til Harald, som slapp reven med et brøl. Men de fikk da has på reven, verre var det med handa hans Harald. Han Jon har for øvrig en annen versjon på denne historien, men han er ekspert på jakthistorier, sier Harald med et lurt glimt i øyet.

Først på 30-tallet jakta Harald mye i Lakadalen. Turen det skal fortelles om, var han sammen med Jon og Helmer fra Rønninga. De overnatta i ei lita «finngamme» som var primitivt oppbygd inne ved Lakavatnet. Det var senhøstes med korte dager og dårlig vær. Etter flere dagers jakt var fangsten heller dår-

BETONGVARER OG FERDIGBETONG FOR BYGG

ANLEGG — JORDBRUK
— VÅR ERFARING —
— DERES GARANTI —

A/S ALBERTSEN & DILLAN
CEMENTVAREFABRIKK

VERDAL — TLF. 78 803

Bremseth Sport

Tlf. 78 862

VERDAL

lig, og da fredagskvelden kom var matlageret skrumpet inn til ei kald potet og litt kaffe på hver, så beslutningen om å dra heim til bygda neste dag var enstemmig.

Men da lørdagsmorgenen kom, viste Lakadalen seg fra sin aller beste side med sol fra en blå høsthimmel. Heimturen ble ut-satt, for en slik dag måtte utnyttes. På 1 time skaut de 60 ryper i Lakaklumpen. Hele dagen jakta de der, og mørket hadde forlengst trengt seg ned i dalbunnen før de var tilbake ved Lakavatnet. Klokka var over 9 om kvelden da de med tunge bærer passerte «Holman», som Harald sier, og gikk videre forbi Flåtjønna og fram til Storlunet. Det var tre slitne og sultne karer som nesten ikke snakka med hverandre på hele turen, før de sent på ettermiddnatta kom heim til Rønningen. Etter at de hadde spist både vel og lenge, begynte Jon å snakke om å lade en del nye skudd, slik at de kunne dra innover Lakadalen om morgenen. Men da sa Harald nei.

Harald forteller at han aldri har skutt over 40 ryper på en dag. Han har ført en nøyaktig statistikk over revefangsten sin: 60 rever har måttet bøte med livet for Harald. Men det er mest småviltjakt Harald har drevet. Hvor mye ryper og skogsfugl han har skutt eller fanget vet han ikke, men at det er et respektabelt tall er det ingen tvil om. Denne jakta, har sammen med revejakta, vært den sikreste økonomisk sett. Rype og gråfugl har nesten alltid vært godt betalt, og rundt 1920 kunne en faktisk få 100 kroner for et reve-skin.

Som en sikkert forstår så har også Harald vilt av en større art enn rype og storfugl på samvit-

tigheten, og det legger han ikke skjul på. Han er den første til å innrømme at hans fremferd i skog og mark ikke alltid har fulgt lovens bokstav. Men i samme forbindelse må en vel kunne nevne at mennesker som levde under harde kår ikke hadde noe valg. Når livsvilkårene er harde må også menneskene gjøre seg harde for å overleve. Slik har det vært i alle tider.

Når en hører Harald fortelle en del av sine jakthistorier, er det lett å forstå at dette hører til langt tilbake i tida. Eventyrlig er det i dag å høre at han på en dagstur i 1927 i åsene rundt Vollavollen skaut 7 tiurer fra samme anlegg. Toppjakt med krager var den artigste jakta jeg drev, sier Harald.

Det er ikke bare som skogsarbeider og jeger Harald har gjort seg bemerket, skiløperen Harald Haugen fortjener også litt omtale. Gamle Severin Helmo, som ikke har for vane å skryte hverken av seg selv eller

sine medmennesker, uttalte gjennom et intervju i et tidligere nummer av Helgådals-Nytt sin beundring for Haralds skiferdigheter. «Når han henta melk på Helmoen pleide han å renne ned den bratte bakken ved Storneset med melkespannet i ene hånden og skistaven i den andre. Det var også ei grøft like i overgangen der, men Harald spilte ikke en skvett av melka han hadde i det åpne spannet.»

I Åkervoll-lia, der det er enda brattere, gjennomførte Harald melktransporten på samme måten. Harald er kanskje den eneste som har rent rett ned Melaløfta, og det på skarpt og godt føre, en gang han kom ned fra tiurjakt i «Sørfjellåm».

Den dag i dag går det gjetord om Haralds skiferdigheter, hans dristighet i utforkjøring og hans styrke i motbakkene, der han smidig og lett sprang opp på sine lange og tunge bjørkeski. At Harald kunne ha drevet det langt i skiløypa er det ingen tvil om, men forholdene den tid gav

STEDET FOR INNKJØP PÅ ØRMELEN

Det bugner av tilbud for julen

ALLE STEEN-PRISER ER LAVPRISER

Steens-LAVPRIS

Telefon 78 184 — Ørmelen — Verdal

VULKANISERING A/S

BYGDAS DEKKLAGER — SERVICEBIL

Telf. 78 208 — VERDAL

ikke muligheter for videre utvikling selv om både vilje og talent var til stede.

Vinteren 1924 drev Harald skogsarbeid sammen med Ole Åkran i Melaåsen i Skjækerdalen. Kveldsmørket var på god veg, da lørdagens arbeid ble avsluttet, og de la på heimveg. Søndag var det skirenn i Ulvilla, og da Ole og Harald kom dit på formiddagen en gang var «Stekstadbyggin» allerede på plass. Starten var ved elva utenfor forsamlingshuset, og løypa gikk oppover mot Storstad og videre helt opp på Rokka. Løypa fulgte en hard og iset tømmerveg oppover, og de fleste tok av seg skiene og sprang oppover. Harald, som hadde solide lerbindinger, syntes det ble for arbeidssomt å ta av seg skiene, så han sprang like godt bakkene opp med skiene på. I den siste lange kneika opp mot toppen av Rokka passerte han mange løpere. Men nedkjøringa fra Rokka var heller ikke problemfri. I et

bergstup hang Stiklestadløperen Ottleif Hallem (som i dag er like aktiv i skisporet som dengang) fast i ei bjørk utover stupet uten mulighet til å komme opp og nå bindingen for å ta av seg skia han hang fast i. Harald tok seg tid til å hjelpe konkurrenten sin, selv om han tapte mye tid på det. Videre i løypa var det et stup 2—3 meter høgt som kom overraskende på løperne, og selv om det var mye laussnø i nedslaget var det ikke helt ufarlig, forteller Harald beskjedent. Framover slettene mot Ulvilla gikk løpet uten problemer. Tilskuerne som fulgte løpet har fortalt at de nesten ikke såg den lille skiløperen fra Helgådalen i snøføyka da han i stor fart storma mot mål og 2. plass i løpet, slått av sin arbeidskamerat fra Melaslettet, Ole Åkran, med mindre enn 1 minutt. En kan også nevne at Marius Selnes var løypelegger.

På skifesten om kvelden fikk Harald ei stor sølvskei i premie.

Og festen varte til langt på natt, så skiferdighetene var tydelig nedsatt da de i 5—6-tida om morgenen rente oppover Helgådalen. Klokket 8 om morgenen kom kjørerne, ei ny uke ventet i Skjækerdalen.

Harald er fortsatt sprek og sterk, alderen tatt i betraktning. Den vanlige hverdag er nå formet i en rolige rytme enn den gangen, da slitet i skogen krevde sin mann fra tidlig morgen til sent på kveld. I sin trivelige stue ved Bjartan samfunnshus lever han et stille og rolig liv sammen med sin kone Nella, der gjestfriheten er satt i høgsetet. Turene i skog og mark er det lenge mellom nå, men i høst var Harald en tur innover til Tveråholman, og vi hadde gleden av å være med. I det vakre høstværet ble turen en stor opplevelse, og Harald storkoste seg over igjen å vandre på kjente trakter.

På Tveråholman er det ingenting igjen av husene, de brant ned under mystiske omstendigheter i krigsåra. Men den prektige naturen som preger stedet har ingen klart å ødelegge.

Tanken til Harald streifet sikkert tilbake i tiden den dagen. Til de første år der inne i villmarka, der sommerdagen var lys og mild. Men sommerdagen varer ikke evig, og alt for tidlig i livet fikk Harald føle samfunnets skjevhet på kroppen, og det har til en viss grad preget hans livsinnstilling. Men hans liv er en historie om fattigmans seier over vanskelighene, om et viljesterkt og godt menneske som kjempet for å nå de mål han trodde på, en ferd under pliktens og nøysomhetens merke.

A/S Værdalsbruket

7660 VUKU

TRÅDVAREFABRIKK — INDUSTRIOMRÅDET

Tlf. 78 661

POST-MARTIN

Av Lasse Johnson

Tid til en hyggelig prat har Martin alltid hatt, her med Oline Kleppen.

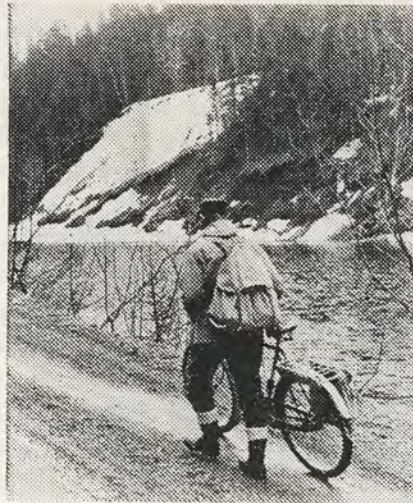
Selv om hans rette døpenavn er Martin Aakervold er det ingen i Helgådalen som er i tvil om hvem Post-Martin er. I 30 år har han, uansett vær- og føreforhold, bringt post oppover dalen, helt fram til Vera. Det begynte i 1945, da han overtok landpostruta etter sin forgjenger B. O. Skoknes. Den gang var det poståpneri ved Skjækerfossen hvor posten ble sortert. Så gikk turen opp til

Nord-Vera, som var endepunktet, og hvor det var utlevering av post til Verabyggene. Derfra fikk han også med seg utgående post fra fjellbygda. Den gang var det postforbindelse med Vera to ganger i uken. I 1950 ble ruten utvidet slik at det ble postforbindelse annen hver dag.

Veiforholdene i øvre Helgådal og Vera den gang var ikke av de aller beste. Snøbrøytingen fra

Skjækerfossen til Ottermoenget foregikk med hest, og en kan vel tenke seg hva slags vei det måtte bli mange ganger. Fra Ottermoenget til Vera var det stort sett ikke snøbrøyting, slik at veien var sperret fra tidlig høst til ut i mai—juni neste år. Dette førte til at befordringsmidlet til postbudet måtte bli ski. Delvis fikk han bruke sykkel frem til Ottermoenget, men derfra og til Vera var det bare skia. Det kunne også forekomme at han en enkelt gang tok hest og slede. Det gjorde han forresten alltid om julekvelden når vær og føre tilot dette, og da tok han alltid frivillig med alt som måtte være av gods og pakker. Da var det stas når Post-Martin kom.

Under mottoet: «Posten skal frem», har han i alle disse årene ufortrødent trosset vær og vind og har aldri gitt opp. En eneste gang har han gjort vendereis uten å nå frem til bestemmelsesstedet. Dette var heller ikke hans mening, men underveis fikk han telefonbeskjed fra Vera med bønn om ikke å legge til over fjellet fordi at storm og kulde var ufyselig. Dette syntes Martin å måtte finne seg i og snudde da ved Ottermoenget. Postruten fra Skjækerfossen til Nord-Vera representerte en lengde på 45—50 km. En får tru at en slik tur i dårlig vær, uten løype og i elendig skiføre, var et ganske bra dagsverk. Med avgang om morgenen kl. 8.00 og hjemkomst ved 20.00-tiden om kvelden måtte også en god del av turen foretaes i mørke. Sommers tid var det i grunnen mye enklere. Da fikk han benytte trampsykkel hele veien, og da fikk han legge den tildels nok så tunge postsekken på bagasjebæreren. Men det var bare det at sommeren på Veres-

Martin på ski — og på sykkel

fjellet i den tid var svært så kort.

Om han ikke hadde betaling for arbeidet? Selvfølgelig hadde han det, og det første Martin sa da jeg besøkte ham og bad om en prat var at dette var ikke noe hverken å snakke eller skrive om! «Jeg har da vært betalt for å gå.» Jo, jo, sant nok. Men med en månedslønn på 120—130 kr. ble heller ikke årslønnen så alt for stor, selv sett med 1945—1950-øyne. Det var billig å leve den gang, sier Martin, og kan fortelle at i 1945 var porto på et julekort 7 øre, og et vanlig brev kostet 20 øre. Ellers forandret forholdene seg til det bedre litt etter hvert. I 1958 kjøpte han moped, og selv om speilblankt isdekke i Brattås-åsene og Jupdalen ikke innbød til kjøring vinters tid så ble turen om sommeren som en lek. Veiforholdene ble også smått om senn noe bedre, særlig da vintervedlikeholdet, og etter at Veresveien 1. januar 1965 fikk status som fylkesvei, må en vel kunne si at det på viset har vært helårsvei.

I 1964 ble Skjækerfossen poståpneri nedlagt og postekspedisjonen overflyttet til Volden. Da

var det at Post-Martin anskaffet seg bil, og fra den tid ble det meste av slitet borte. Ruten ble samtidig forandret slik at posten ble kjørt helt til Sør-Vera tre ganger i uken vinters tid, og hver dag om sommeren. I 1969 ble det igjen forandring i ruteopplegget. Postekspedisjonen i Volden ble nedlagt for å bli overtatt av Ulvilla poståpneri, og Martin fulgte med. Han fikk da i tillegg Nordkleiva og Helmoveien, men ble samtidig fritatt for postbefordring til Vera, slik at endepunktet på ruten ble Ottermoenget. Dette pågikk til 1974 da Ulvilla ble

bortradert, og utgangspunktet ble da Vuku poståpneri. I tillegg til den tidligere rute ble da Røesgrenda, Storholmen og Åkerbakkene med.

Noe sånt som skoft og skulking fra jobben har aldri forekommet. I løpet av alle disse 30 årene har Martin vært sykepermittert kun to ganger, og begge ganger av bare kort varighet. Jeg har vært heldig, sier han selv.

Den 1. sept. 1975 sluttet Martin i jobben etter oppnådd aldersgrense. På spørsmål om han har noe godt eller vondt å si om sine kunder i løpet av disse 30 årene han har vært postbud forandres hele ansiktet til et stort smil: «Jeg har bare godt å si om alle sammen.» Samtidig viser han frem en stor suppebolle i tinn med inskripsjon. Dette er en erkjentlighetsgave fra oppsitterne i Helgådalen som takk for hans oppofrelse og innsats.

Hva har så helgådalene å si om Post-Martin? Det kunne være så mye det. Men en ting blir i allefall sittende fast hos alle: En slik personlighet finner vi dessverre ikke så alt for mange av i dag. Din lune opptreden, ditt gode humør og i særdeleshet ditt særegne og vinnende smil har gjort inntrykk på oss alle.

Helgådalen takker deg, Martin.

V. RØNNING

ALT I KOLONIALVARER

7650 Verdal — Tlf. 78 153

Inneh. S. Sørli — Verdal

R. Falstad Eftf.

KARL M. J. HOÅS

7650 Verdal — Tlf. 78 135

„KOMMANDOTIDA”

Av Svein Haugan

Krigen mot Sverige i årene 1808 og 1809, ble i Verdal kalt «Kommandotida». Denne krigen var lite blodig og «krigersk», og den berørte heller ikke hele landet. Verdal fikk med sine lave grensefjell og lette overganger selvsagt føle denne krigen også.

Militært sett kom ikke denne krigen til å bety noe som helst for Norge. Selv om «engelske krydsere stengte hver havn», — så kom det ingen engelske soldater inn i Norge, og situasjonen mot Sverige var stort sett slik at man bare lå og vaktet på hverandre.

Imidlertid var det til tider stor militær aktivitet i Verdal. Først på juli 1809 marsjerte ca. 600 soldater under kommando av H. A. Coldevin fram over Vuku—Helgådalen—Esingene og fram til Jerpe skanse. (En annen avdeling rykket fram over Inndalen, Skalstugan, Jerpe skanse, men skal ikke omtales her.) Selv om disse krigshandlinger regnes som ubetydelige i et større historisk perspektiv, — så har en i Verdal mange minner fra denne tiden. Mange stedsnavn i Helgådalen, Vera og innover Jemtland er levende minner fra felttoget. I Verdal fortelles det den dag idag muntre historier om små og store hendelser fra soldatenes marsj gjennom dalen.

Det lå militære avdelinger oppe i Helgådalen i lengre tid. Soldatene var opptatt med vakthold, øvelser, og veg- og kavelbrubygging i stor stil. Hovedkvarteret var på Brattåsen. Sjef var kaptein Holst. På Brattåsen bygde soldatene en stuebygning som sjefen bodde i. Dette huset ble

brukt som hovedbygning på Brattåsen helt fram til 1914. Det lå soldater også andre steder i Helgådalen, blant annet på vestre Helgåsen. Fra soldatenes opphold på denne gården fortelles følgende historie:

«Kaffe var en lite kjent drikk i Verdal på denne tiden. En av offiserene som bodde på vestre Helgåsen ville ha kona der til å koke kaffe for seg, — og han leverte henne en pose kaffe. Kona hadde aldri hørt om kaffe, og kjente selvsagt ikke til bruken eller fremgangsmåten med å koke den. Kona kokte kaffien, rente av «søet», serverte «gruten» på tallerken med smørauge oppi, — som en annen graut.»

Det var sendt ut patruljer i forskjellige retninger hver dag. Blant annet var det daglig patrulje oppe på Tørgranvola. Her var det oppsatt varde som skulle tennes i tilfelle fienden kom inn i landet. Fra Tørgranvola, eller «Valvola», er det fri sikt til Tyveberget ved Elnes, og videre til

Steinsberget i Vuku. På begge disse steder var det varder.

Som sagt så har vi endel stedsnavn som skriver seg fra denne tiden. «Brumyrane», «Kvilrombekken» og «Svenskbruhølet» fra norsk side. På svensk side har vi «Hærgrubba» (Esingene) og «Kommandomyran» (Sågen) som levende minner fra felttoget. En annen levning fra denne tiden er de mange kavelbruer en finner i området der soldatene dro fram. Folk som er kjent, kan med stor sikkerhet fastslå vegleia avdelingene brukte, etter hvor kavelbruerne finnes.

Heldigvis ble denne krigen kortvarig. Utpå høsten 1809 sluttet svenskene fred med Napoleon, Russland og Danmark/Norge, og en ble således spart for store mannefall på begge sider. Kun en soldat mistet etter sagnet livet i det toget vi har befattet oss med. Det var Erik Sagvolden som fikk en «svensk-kule» i brystet ved Jerpe skanse. En annen soldat druknet under overfarten

M. Stornæss Eftf.

KNUT ENES

VUKU

Fina Service

v/ Kjell Michelsen & co.

FINA EKOFISK

TLF 78 058

Alt i service for bilen

Høytrykkstiming og polering av bilen foretas

HOLLO-TUSSAN

Like ved gården Aust-Grunnan ligger Grunn-Hollo, ei stor revne i fjellet, utgravd av elva gjennom tusener av år. Et ypperlig tilholdssted for de underjordiske. Og i gamle dager såg folk disse «Hollo-tussene» både titt og ofte.

Hans Rotmo gjengir her en del gamle sagn om «Hollo-tussene», hentet fra avdøde lærer Peder Brønstad's opptegnelser.

Gjeteran

Oppe i Aust-Grunn-Hollo var det tussa i gammel tid. Det er fortalt om ein kar som heitt Anneus Slettdalshaugen som skull ha sett dem ein gong. Han var gjetar i Aust-Grunnan, og ein dag han gjett oppi Nord-trøhaugen fikk han Anneus sjå to små-karra — ja dem var itj størr' enn gutonga — og dem gjett buskapen sin der. Og han vart ståan og sjå på dem. Men så klappa han Anneus i hendra og da kom dem bort — både buskapen og gjeteran og alt

ved Kallstrømmen. Johannes Bjørsmo ble såret, og gikk siden med en kule i foten.

For å belyse det galgenhumør en får inntrykk av var med i dette felttoget, skal vi ta med en historie til slutt, som gjenfortelles etter Iver Andersen Leirset, f. 1865, død 1957: «Ved Kulslia sto det en gammel kjerring ute på tunet da soldatene marsjerte forbi. «Stakkars folk», sa kjerringa og såg sørgmodig på soldatene. En rappkjefta soldat svarte kvikt: «Å, de e itt folk alt, det e nå skogninga å.»

Tussekjerringa

Ein mårån hu Gurru, kånå i Aust-Grunnan kom borti Mastu, så sat det ei tusskjerring fram ved gruva der og linna ein unge. Tussekjerringa sa da: «Æ sett vel itj i veia fer deg?» Nei», sa Gurru, «sett i Guds fred du.»

Mårån etter da hu Gurru kom bort i fjøset sto det ei vakker nyberku der, som var kymmi dit om natta. Det skull værå lønna fer at hu Gurru hadd' synt tussekjerringa det gode hjartelag — .

Tresko'n

Martine Indal, Kårenget, f. 1845, fortalt ein gong at hu som små-jente gjett oppved Hollo. Ein gong ho skull skynd seg og vend krøttera sett a fra seg tresko'n sin under ein stor, gammel trestubbe, for dem var så fin og hu var så redd for dem.

Men da hu kom att så var dem bort. Hu leita og hu leita, fåfengt, hu fann dem ikke. Og så mått a gå heim utan sko.

Da hu seinar fortalt dette åt kona på Slettdalshaugen, sa hu at det var vel NÅKON som hadd lånt tresko'n, og dem kom vel att når DEM hadd brukt dem litte.

Men — fortalt Martine Indal, dem kom aller att

Tussekone

Ein gong kom det bort eit jente-barn i Austgrunnan. Og alt det dem leita, og alle de råder dem brukt, så var det fåfengt, barnet vart bort.

Mange år etterpå gikk eingong kona i Grunnan, mora åt det bort-

komne barnet austover Stormbakken. Midt på vegen framfor fotan hennes kom det ei stor, digger gro. «Gå tu veia fer meg, så ska æ hjelp deg når det trengs, sa Austgrunn-kona åt groa. Det var om sommår'n og Austgrunn-kona glømt alt te om hausten. Da var det ein kveld, seint ein kveld at det kom ein kall inn på Grunnan og spurt om kona var heim. Ja, mannen på Grunna fekk henta kona si. «Ja no er æ kommi for å hør om du vil hold det du lovt i sommår», så fremmedkaren. «Ka var det?» sa kona. «Jau, du kjem da vel ihaug den store groa du møtt på Stormbakken i sommår, du lovt at du skull hjelp a når hu trengt det. Det var kona mi det, og no så er hu i barselnød.»

Austgrunnkona gjord seg ferdig og vart med. Men det gikk merkelig for seg. Fremmedkaren gikk ut føre og kona etter. Da dem kom ut i gangen gikk mannen attom trappa og der opna det seg liksom ein port for dem og dem kom inn på ein underlig fremmed veg som dem følgd.

Ei stund etter kom dem te ein stor gard. Der gikk dem inn i stova. Borte i senga låg det ei kone i ynk og jammer. Austgrunnkona hjalp henne, og alt gikk vel med fødselen. Etterpå sa kona som låg i senga: «Ja, æ er den dottera som dokk har leita så leng etter og sørga så mykji på. Tussan i Grunnhollo tok meg fordi du mor hadd glømt å slå kross over meg, og heller itj lagt stål i vogga mi. Da æ så vart vaksin, vart æ gift med sønn' åt Hollotussan, og vi har no gård'n her. Mannen min er snild og æ har det godt. Men når du mor går ut herifrå så må du

vare deg, for han kan itj gjørrå anna enn at han må skjõt etter deg. Kast deg attom døra i det såmmå du kjem ut. Og her har du litte lønn for bryet ditt», sa tussekona og flidde mor si eit knytte med sølvpenge. Så gikk Austgrunnkona og gjord som hu var bedt om, hu gjømt seg bakom døra. Hu var itj før der kommi før ein jarnstaur, glodanes raud kom sendanes etter henne. Det var tussen som skaut etter henne. «Treft æ?» spurt tussen. «Nei», sa kona. «Det var både ille og vel», sa tussen.

Så gikk kona heim og fekk da sjå at hu hadd fått ein heil stamp med sølvpenge.

Brølløppet

Nå'n år etter hendingan som er fortalt i «Tussekona» så var det brølløpp i Østre-Holmlia. Ein kar som var på veg te brølløpps og kom ridanes forbi Grunnan hørt at det ropa frå Hollo: «Når du kjem åt Holmlia så hels n' Dill som ligg under bordet, at n' Dill datt i eld!» Jau, den beskjenna skull'n da alltid bårå fram, meint ridekaren.

Og da han kom åt brølløppsgarden så gikk'n inn og ropa det som var sagt: «Dill som ligg under bordet, Dill datt i eld!» Da vart det eit fælt styr under bordet og fram kom det ei kjerring som ingen kjent, og med annsles kleda enn skikk var. Folk sprang opp etter henne og fikk tak i a og spurt kem hu var. Jau, hu var frå Hollo og det var sønn hennes som hadd dotte i elden. Men koffer var hu i Holmlia spurt dem. Jau, det hadd gått nedover med dem i Hollo no, dem var fattig og hu var sendt te brølløppsgarden for å stållå mat. Det var ingen som kunn sjå a så leng hu

hadd hatten på seg, men da hu hørt ropet og skull skynd seg fram unnant bordet, så datt hatten av og hu vart synlig. Men koffer mått hu helt hit etter mat? Var det itj mat å finn i Grunnan? spurt brølløppsfolka. Jau, det var nok mat i Grunnan, men

det var berre krossa brød og kvina smør der, og det hadd tusan itj'nå' makt over.

Så for Hollo-kona heim. Seinar, da dem i Grunnan fikk hør det som hadd hendt i Holmlia, så lett dem vårå å kross brødet og kvinn smøret!

VÅRT BESTE SPARETILBUD

Sparing med skattefradrag er vårt beste sparetilbud til deg:

- Skatten reduseres med 35 % av sparebeløpet.
- Maks sparebeløp kr. 2.800,— i kl. 2 og kr. 1.400,— i kl. 1.
- Høyeste rente for tiden 6 % p.a.
- Dette gir en effektiv rente fra 151/4 % til 26 % p.a. alt etter bindingstiden. (10 år til 4 år.)
- Fast kundeforhold gir fordeler som f. eks. boliglån og forbrukslån.
- Har du råd til å la være?

Siste frist for å tegne kontrakt som gir fradrag dette år er 31/12-75.

Er du interessert, noe vi håper du er, ber vi deg komme innom.

Med hilsen

Verdal Sparebank

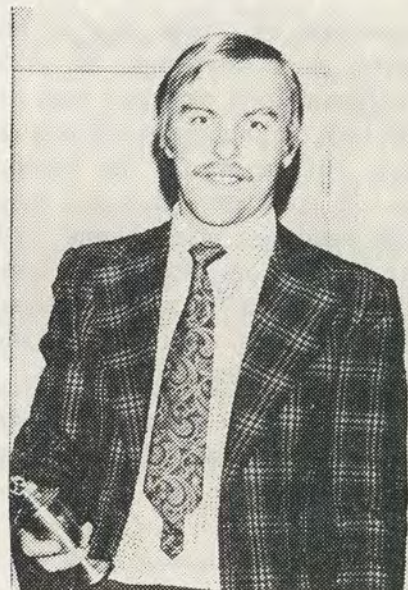
Filial: ØRMELEN

MAT-RABATTEN A/S MED SINE 504 HYLLEMETER VELLFYLTE MED FRISKE NYE VARER FRA KJENTE LEVERANDØRER, STÅR IDAG FRAM SOM EN TOPP MODERNE BUTIKK PÅ ØRMELEN I VERDAL FLERE OG FLERE KUNDER INNSER FORDELER VED Å GJØRE SINE INNKJØP I MAT-RABATTEN A/S.

De laveste matpriser

mat-rabatten a/s

Prisvinnere i Helgådal Idrettslag i 1975

Ole Martin Einarsen med Topp-scorerpokalen.

«I de 5 årene Jon Overmo har vært formann har Helgådal idrettslag gjennomgått en fantastisk utvikling, noe som ikke minst skyldes formannens oppofrende og uselviske innsats», sa Per Storholmen, da han overrakte Helgådal idrettslags høyeste utmerkelse, Æresprisen, til den avgående formannen

Tore Holmli sikret seg «Treningshesten».

Johannes Overmo ble overrakt fotbollsavdelingens ærespris for 1975 for sitt store arbeid for fotballen i Helgådalen. At utdelingen var populær og fortjent er det ingen tvil om. Fotballformann Tore Holmli t.v.

Dommerne fikk også en liten påkjønnelse, her Per Leif Eklo i kjent positur.

Også trenerne fikk en ting til minne om sesongen med takk for vel utført jobb.

Fotballkruset for 1975 gikk til Einar Holmli, som særlig i vårkampene sto i en klasse for seg på Helgådals fotballag.

Billettørene har skaffet laget mange penger. Fra v.: Knut Green, Leif Svartås, Jan Nymoen og Odd Bjartan.

Skirenn i Helgådalen 1902

Helgådalen skiløpere har gjennom alle tider vært aktive, noe som nedenstående referat fra bygdas avis i 1902 beviser:

Søndag (17-3-1902) afholdt Helgådalen Skiklub sit årlige Præmieskirend. For 1. Klasse Deltagere over 20 Aar var der kombineret Længde og Bakrend. For 2. Klasse Deltagere 16—20 Aar Hoprend.

I 1. Klasse deltog 5. Løbets Længde 13 Kilometer.

1. Præmie tilfaldt Severin Helmo. Tid 1 T. 11 M. 49 Sek. Centralforeningens Bæger.

2. Karl Sagvold. Tid 1.21.42.

3. Johs. Skjækermo.
Tid 1.22.20.

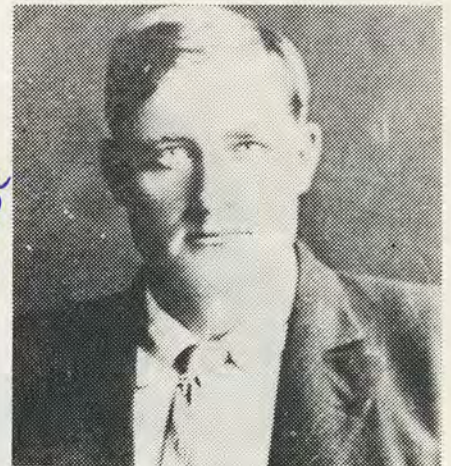
2. Klasse:

1. Præmie Georg Green,
Centralforeningens Bæger.

3. Klasse:

1. Præmie Martin Mæhlen.

Bildet viser vinneren av 2. klasse Georg Green.

Georg Green var født 20/2 1887. I oktober 1909 reiste han til Amerika, nærmere bestemt til Osakis, Minnesota, der han drev med skogsarbeid. Siden kjøpte han seg farm i White Water, der han levde sammen med sin kone Ethel, som var av irsk avstam-

Innsatspokalen gikk i år til Snorre Green etter en jevn og meget god sesong med seieren i Hervolrennet og 2. plassen i Røsshierrennet som vel de strekeste prestasjonene...

Disse tre «veteranene» har vært med og sikret B-laget pokalen for bygdeserien i 1975, fra v.: Magnus Julnes, Åsmund Leirset og Per Storholmen.

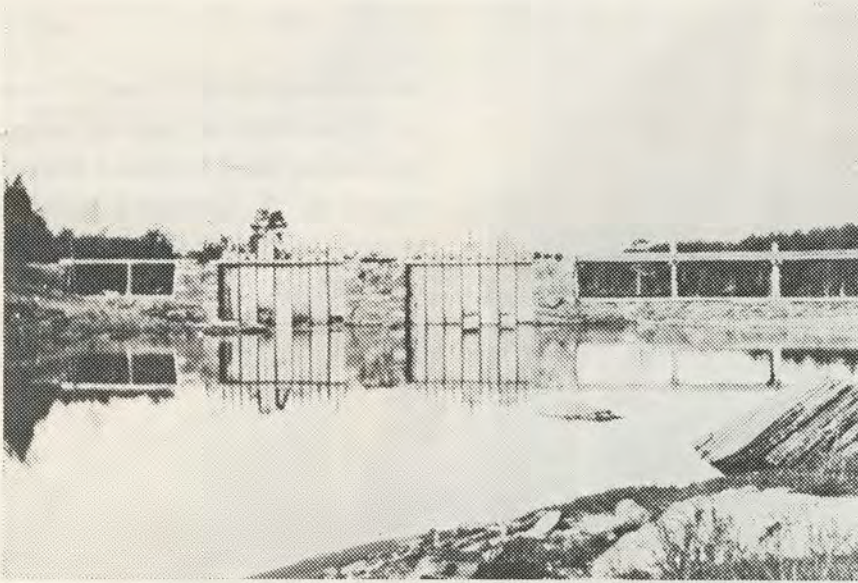
ning, og deres 8 barn, helt til ekteparet mistet livet ved en bilulykke i november 1945.

I sommer var hans sønn, Roger Green, sammen med sin familie på besøk i sin fars barndomsheim, Green nedre, og da fikk Roger overrakt sin fars premie fra dette rennet, et såkalt «Centralforeningens beger», av sin onkel Edin Green, som hadde oppbevart det alle disse årene. En ting Roger Green og hans familie virkelig satte pris på.

Fra A-S Værdalsbrukets arkiv

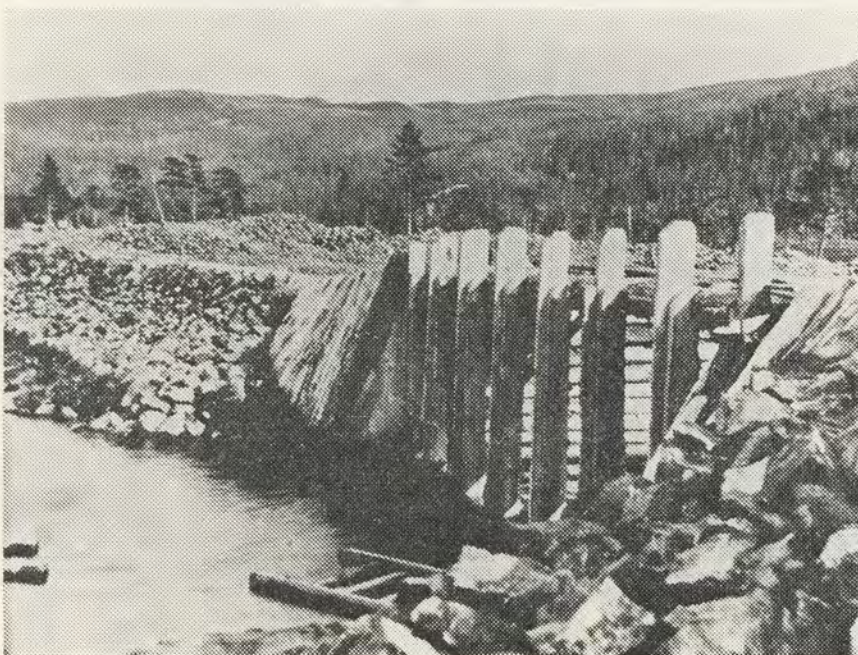
Bildene er tatt av skogforvalter Morten Moen

Skjækerdammen

Tommerrenne i Høysjøelva

Dyrådammen i Skjækerdalen

Jon Sisselvold med store tømmerstokker.

Et 30-årsminne

Da Rinnan ble tatt i mai 1945

Av Johannes Overmo

Ved 23-tida om kvelden mandag 7. mai 1945 dro Henry Oliver Rinnan sammen med sine nærmeste fra Trondheim med kurs for Innherred. Etter å ha brent papirene sine i peisen i kjelleren av det såkalte «Bandeklosteret», Tambs Lyches hus i Jonsvannsveien, dro de cm Misjonshotellet, der Rinnan selv plukka ut 2 gisler, Ingeborg Holm og Magnus Caspersen. Derfra dro følget i 3 personbiler og 1 lastebil. I Levanger ble fru Rinnan og barna satt av.

Tirsdag morgen 8. mai kom følget oppover Verdalen, i alt var 26 personer med. I Vestgrunnsvingen punkterte et hjul på lastebilen, men folkene hadde visst hastverk, for ferden fortsatte så det skrangla i felgen.

I Volden var de inne på gården og tvang til seg mat med revolver i neven. Rinnan kunne forsåvidt gjerne ha betalt for seg, for han hadde i alt ca. 90,000 norske kroner samt en del svenske penger med seg. Han skulle aldri komme til å få noe glede av disse pengene.

Ved Helgåsen forlot de bilene og la til skogs i nordlig retning. Hvorfor kjørte de ikke lenger? Kanskje var det på grunn av dårlig vei i vårløysinga, men det kan og hende Rinnan var redd at det var plassert militære styrker ved veien lenger øst.

I kveldinga fredag 11. mai kom styrker fra rikspolitiet under ledelse av løytnant Chr. Ringnes oppover til Skjækerfossen, der de etablerte hovedkvarter. I stua til

Kristian Holmen ble det holdt et møte der kjentfolk fra Helgådalen var med. Den kvelden ble planene for jakta på tyskernes farligste mann i Norge lagt.

I mens hadde den ene av gislene, Caspersen, klart å unnslipe. Under en matrast hadde han under påskudd av å måtte gjøre sitt fornødne klart å flykte. Han kom gående etter Storbekken øst for Kleppen. (Rinnan hadde hund.) Caspersen ga verdifulle opplysninger, blant annet ble han med og viste av 2 læger hvor Rinnan og følget hans hadde etterlatt våpen, ammunisjon, klær, proviant og en god del brennevin.

To av følget hadde takket for seg og gått til fots nedover dalen. De ble pågrepet i Vuku. Resten hadde gått nordover opp til Bynavola og videre i østlig retning. Det var fremdeles en god del snø i høgdenene.

Ved Vindkleppen skilte de lag. Ei gruppe på 6, deriblant gisse-

let fru Holm, hadde tatt leia nordover dalen mellom Seriannavola og Fagerlifjellet, mens hovedstyrken hadde gått østover mot Ferlandet. Disse hadde igjen delt seg opp i Glenna.

Den første patruljen som la i veg mot Ferlandet tidlig lørdag morgen hadde to kjentmenn fra Helgådalen med. Da de kom opp i Glenna, fikk de se røyk fra Fagerlivollen nede ved elva. Patruljen delte seg da i to, og i ly av ei kraftig snøbyge gikk den ene gruppa rett ned den bratte Glenna, mens den andre gruppa gikk østomkring og ned for å avskjære en eventuell flukt østover.

På et tidligere avtalt tidspunkt skaut patruljefører, fenrik Pedersen, et varselskudd i murpipa, men det var ingen reaksjon inne i huset. Så ble det skutt ei salve i taket, og da kom det en mann ut og gav seg til å speide både østover og vestover. Fenriken ropte da at de skulle komme ut og overgi seg, men da sprang mannen inn og slo døra igjen etter seg. Da neste salve ble avfyrt ble det holdt lenger ned, og da kom de ut. Det var 7 personer i alt, 5 menn og 2 kvinner. Den ene av mennene var truffet i hof-ta og måtte bæres fram til byg-

Sv. Langnes Eftf.
Brødrene Berg
MØBELFORRETNING

Verdal, tlf. 78 608

Levanger, tlf. 81 390

INNHERAD TEGLVERK

ønsker God Jul og Godt Nyttår
til ansatte, kunder og forbindelser

da, noe som ikke var så enkelt i dette terrenget.

Dette skjedde på formiddagen lørdag 12. mai.

Men sjefen selv var fremdeles på frifot, og en ny patrulje ble øyeblikkelig transportert til Verra. De skulle sørge for at Rinnan ikke kom seg over til Sverige. De som var tatt hadde nemlig fortalt at Rinnan tenkte seg til Sverige, han hadde visst kontakter der. Gruppa hadde også med et radiosett og skulle visstnok stå i kontakt med en eller annen, mulig Hauptsturmbannführer Flesch, som skulle være gått i dekning i Trondheim.

Patruljen gikk fra Storlunet nordover til Stolvukuvollen, hvor de overnatta. Tidlig søndag morgen den 13. mai gikk de derfra i vestlig retning over Tveråa og nedre del av Storbekkdalen. Der var det fremdeles snø, så de visste at Rinnan ikke hadde passert enda.

Da de kom opp på ei rø like ovenfor Flysetra, gikk de seg rett på Rinnanfølget. De klarte å komme seg i skjul uten å bli oppdaget, og la da videre planer. De bestemte seg for å la følget gå ned til Flysetra før de slo til. Dette gikk helt etter planen, og Rinnan hadde ikke fått av seg ryggsekken før maskingeværet spilte opp så steinspruten sto av murpipa på den gamle seterbua.

En mann ved navn korporal Solheim gikk fram og avvepna folket.

Rinnan ville først forhandle og stilte visse betingelser, men Solheim sa at hvis de ikke øyeblikkelig kasta våpen og fikk armene i været ble de skutt, for det låg 100 mann rundt setra. Rinnan fant det da best å kaste revolveren. Han skulle ha visst at riks-

politipatruljen besto kun av 8 mann!

Men som nevnt gikk overgivelsen for seg uten skuddveksling og dramatisk av noe slag. Ordren til patruljen hadde da også vært å forsøke å få Rinnan fram til bygda i levende live. De som var tatt tidligere hadde antatt at Rinnan selv kom til å skyte seg heller enn å bli tatt, men det skjedde ikke. Helten deres var nok ikke så tapper som de trodde. Rinnanfølget var også sterkt utmattet etter å ha vært ute i 5 døgn. De var vel heller ikke særlig trent til dette livet. Å ligge i «Bandeklosteret» eller Misjonshotellet og drikke tysk brennevin, knulle horer og pryle stakkars landsmenn som hadde vært så uheldige å komme i klørne på dem, hadde vel ikke akkurat gitt styrke og utholdenhet nok til en strabasiøs tur i grensefjella.

Det viste seg at patruljen hadde vært heldig med tidspunktet for pågripelsen. Rinnanfølget hadde tidligere forskanset seg på ei grankledt kolle omgitt av myrer på Humleberget. Med de våpene de hadde kunne det blitt vanskelig å innta dem der. Rinnan hadde forøvrig skutt hunden sin der oppe.

Men patruljen var ikke ferdig med sitt oppdrag for det om fangene nå var avvepna, de skulle også fram til bygda. Fangene lovte å ta seg fram på egne bein såfremt de ikke ble utsatt for kroppslige overgrep. De militære tok ingen som helst sjanser på turen framover, ingen av fangene ble sluppet av syne det minste øyeblikk. Da de skulle passere gangbrua over Tveråa, ble det gitt ordre om at Rinnan skulle gå først. En kraftig soldat gikk bak og holdt han i uniformskra-ven. (Rinnan bar en SD løyt-

nantsuniform.) De ville ikke gi han sjansen til å kaste seg på elva.

Ved Skjækerfossen var en masse folk samla. Ryktene om at Rinnan var tatt hadde gått som ild i tørt gras, og det var mange som ville se denne lille mannen som hadde pint så mange mennesker. Selv om det nok var mange som ville ha tatt saken mot han i egen hånd så klarte rikspolitiet å forhindre at noe slikt skjedde. Den kraftige blåveisen vi husker fra bilder av han under rettssaken fikk han etter at han var transportert fra Helgådalen.

Men jakta var ennå ikke slutt. Gruppa som hadde tatt leia innover Skjækerdalen var fremdeles på frifot. Men søndag 14. mai ble også disse tatt. Det skjedde i Kulstaddalen — i den koia flyktningelosene hadde benyttet så mang en gang under krigen.

Det var i grunnen merkelig. Akkurat i disse traktene var hundrevis av mennesker blitt løst over til Sverige og friheten i løpet av krigen uten at Rinnan hadde klart å rulle opp organisasjonen. Men da den tyske kapitulasjonen var et faktum og Rinnan selv skulle ta seg over til broderlandet, valgte han akkurat dette terrenget.

Men han klarte det ikke.

Fra Helgådalen før i tiden

99-100

Dette bildet er tatt av skogforvalter Moen en sommerdag i 1922, og viser fra venstre Karl O. Sagvold, Lise Langdal (Leirset) og Sara Langdal (Vollan).

Moen og Sagvold var ofte på befarings i traktene rundt Høysjøen. Om det var den gode dravlen eller ungjentene som lokket dem ned til Vangstadvollen, skal være usagt. Sara var gjeter og Lise setertaus denne sommeren, og det var mye å henge fingrene i fra tidlig morgen til sent på kveld, men likevel minnes Lise den tida med glede og vemod.

I høyre hjørne av bildet kan vi skimte treskoene til Sara. Hun hadde tatt dem av seg fordi hun syntes de var for store og stygge til å bli med på bildet, forteller Lise.

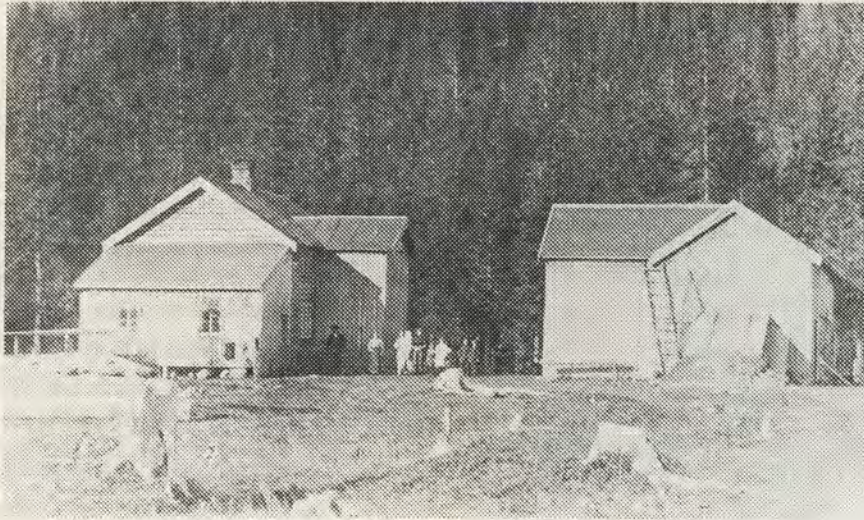
HEIM FRA KULSLIVOLLEN I 1912

Den siste kvelden på setra var en festkveld, med god graut, kokt av nysiltemelk og ellers mye god gomme og gommeost. Lite søvn ble det den siste natta før heimreisa for den var det noe spesielt med. Grytidlig om morgenen måtte dei opp, og da ble det arbeid på spreng, slik at en kunne komme avgårde så tidlig som mulig, for setervegen var ofte lang. Dette bilde er tatt ved Ørtugen, og viser Nils Leirset i geiteflokk, som snart er heime etter en god sommer på Kulslivollen.

Ansvarlig for billedstoffet i Helgådals-Nytt: Arnt Kjesbu.

9-28

Gården Sørmo ca. 1920

75-76

Fra Vassdragsvesenets forbygging ved Østnesfossen rundt århundreskiftet:

Første rekke fra v.: Ole Kulslie, Ola Framnes, Anders Bjørnmeilen, Martin Elverum, Martin Lundskinvold, Harald Elverum.
2. rekke fra v.: John Storstad, Johannes Breiding, Sefanias Marken, Ola Dillenget, Lornts Skogen, Severin Brueng.

97-98

Bildet viser fra v.: Olai Langdal, Olaf Bjartan, Anton Helmo (som døde i ung alder) og Ole Åkran ved Holmsbrua rundt 1915.

Olaf Bjartan forteller at da bildet ble tatt, var de på veg fra Helmoen, der det var begravelse, til Vuku kirke. Syklene ble brukt som framkomstmiddel. Bjartan forteller at de var nyinnkjøpte til en pris av kr. 145,— pr. stk.

Var det omgangsskole i Helgådalen for 160 år siden

Det er lite å finne av opplysningar om kva som foregikk i Helgådalen for 150—160 år tilbake i tida. Det må bli det meste av gissingar og dikting. Dikting er som oftast bygd på både bestemte og ubestemte ting, eller på gissing.

Var det omgangsskole i Helgådalen for 160 år sidan? Og heitte læraren Rasmus Jonsen Jøsaas? Det er mykje som tyder på det. Han hadde ei lærebok som heitte:

Ledetraad
ved
Muntlig Undervisning

i
det danske Sprogs Retskrivning
for Trøndere.

Udarbeidet af
Henrik August Angell,
Candidat i Theologien.

Trondhiem, 1813.

Trykt hos W. Stephansen.

Inne i boka har han skrive:
Bogens Rette Ejer er jeg, Ras-

mus Jonsen Jøsaas, Røe, Storstad D: 11 October 1814.

På permene i Ledetraad har han skrive opp å ha teke i mot over 30 lønningar. M. a. ei av lønningane: 2 ort 7 skilling. Og så har han skrive: R. Jøsaas, skoleholder.

Etter dette må ein vel gå ut i frå, som heilt sikkert, at han var lærar, og at han dreiv læraryrket. Og da blir vi freista til å tru at det var i den øvre part av bygda han hadde si gjerning. Vi merker oss: Røe, Storstad. Hadde han losji delvis på Røe og delvis på Storstad?

Har denne diktinga noko med sanninga å gjera, må det bli slik: For 160 år sidan hadde helgådalingane muntleg undervisning i det danske sprogs rettskrivning for trøndere.

Nokre få smakebitar frå Ledetraad:

Til lettelse for Begynnere erindres: at alle Ord, der ende paa hed, skab, ing, dom, ere Substantiver: f. Æx. Retfærdighed, Lidenskab, Hedning, Alderdom o.s.v. Anmærkn: Substantiverne kunne Staae enten i Singularis (Ænkelttallet) eller i Pluralis (Fleertallet). For at udtrykke en Tings eller Persons Eiendom føier man til et es eller s, under navn af Genetiv Endeligen (calus genetivus) til Substantiverne. F. Æx. en Roses Skjønhed, en Mands Godhed.

Plusqumperfektum (den mer end fuldkomne Forbigagne). F. Æx. jeg havde læst, jeg havde taget, vi havde taget.

Om Comma: Man bruger Comma især til at adskille Sætninger som i Meningen ere nøie forbundne, F. Æx. da Læreren kom, bleve Eleverne rolige. Da Veiret

Høyonn på Mæhlen ca. 1920. P.O. Mæhlen t.v., kjent for sine dikt, som vi har tatt med en del av i Helgådals-Nytt gjennom åra,

var også en flink snekker. Riva han holder i er av egen produksjon. T.h. Iver Mæhlen.

er godt, saa lad os gaae ud. Comma bør fremdeles Sættes: mellem Ord af samme Ordklasse, naar disse ikke er sammenknyttede ved Conjunctioner. F. Æx. Godhet, Ædelmodighet, Virkelighet, konen er huuslig, sparsommelig, from, forstandig. Manden elskede, agtede, beundrede hende. Foran Conjunctioner, naar der efter disse følge korte sætninger. F. Æx. Jeg lyder ham, men frygter ham ikke. Han reiser til Soes, skjøndt sjelden. Skipperen ønskede Østenvind, for inden Af-tenen at naae Englan Kyst.

Om punctum. Man sætter Punctum, naar den ved een eller flere sammenhengende Sætninger udtrygte Mening er fuldført, naar man altsaa har fremsat en Tanke, som ei er tæt bunden til den følgende. F. Æx. Einer Tam-beskjelver er født i Norge. Efter slaget i Svolder forligte han sig med Seierherrerne, blev sat til Jarl over Ørkedalen, og giftede sig med den skjønnne Bergljot, en Datter af Hagen den Onde. Einer døde i Aaret 1057, og blev med megen Høitid begravet i Trondhiem.

Om Bindetegnet eller Hyfen. Man bruger Bindetegnet mellem meget lange sammensatte Ord. F. Æx. General-krigscommisair, Søecadet-Akademiet. Dog kan man aldrig bruge Bindetegnet i følgende Ord: han har reist til Hol- og England.

Jens D. Holmlimo.

Helgådal idrettslag

ÅRSMELDING 1975:

Styret, eller arbeidsutvalget, har siste år bestått av:

Jon Overmo, formann,
Håvard Elnes, nestformann,
Per Storholmen, sekretær,
John Storholmen, kasserer,
Gudny Haugan, styresmedlem,
Tore Holmli, form. i fotb.avd.,
Leif Svartås, formann i skiavd.

Foruten årsmøte, halvårsmøte og 2 Sagamarsjmøter har styret hatt 8 møter der 51 saker er behandlet. Av de viktigste kan nevnes:

- klubbhus på Elneshøgda,
- vassanlegg samme sted,
- Sagamarsjen,
- TRIM-tiltak, herunder Veres-sjøen Rundt,
- lys på treningsbane,
- innkjøp av trenings-overaller,
- søknader om offentlige midler.

Laget har også vært representert på mange forskjellige møter, både i Idretts-, Ski- og Fotballkretsen, samt Sagamarsjen, Konkaktutvalget og en del andre.

Som det framgår av regnskapet har 1975 vært et aktivt og økonomisk godt år for Helgådal idrettslag. Styret har en bemerkning til posten Medlemskontingent, som er knapt halvparten av

det beløp som egentlig skal være. Dette skyldes problemer med omleggingen til bankkassø, på grunn av forskjellige forsinkelser har kun 3 av 7 grendemenn inkassert kontingenten da regnskapet ble avsluttet.

Regnskapet for 1975 viser en økning på over 50 % sammenlignet med året før. Dette skulle i seg selv vise at laget fortsatt er i framgang. Styret har for 1976-budsjettet kommet opp i et beløp på nærmere 150,000 kroner. Klubbhuset blir her en vesentlig faktor.

Også sportslig har 1975 vært et godt år for laget.

Fotballaget som for første gang spilte i 4. divisjon viste at det spillemessig er fullt på høyde med de andre 4. div.-lagene, og laget besatte til slutt en 5.-plass på tabellen. Laget vant også Sommercupen på Elneshøgda, og B-laget gikk til topps i den interne bygdaserien.

For første gang stilte Helgådal også med et lag i juniorserien, men laget har nok altfor få spillere i 16/17-årsalderen, slik at laget dessverre ble noe ujevnt besatt.

Helgådal stilte også et guttelag i Verdalsserien.

Neste sesong er det meningen å få til et samarbeid med Vuku idrettslag, slik at Helgådal stiller et juniorlag og Vuku et småguttelag i kretsserien.

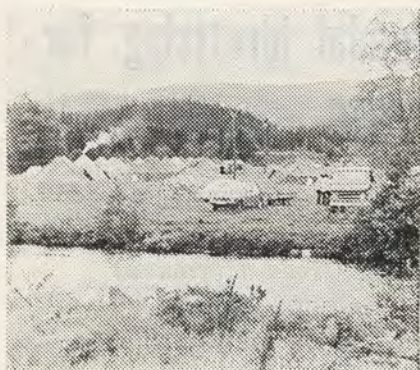
Grasmatta på Elneshøgda ble sist vår ødelagt av isbrann, og mange heimekamper måtte spilles på Verdal stadion. Banen er påny tilsådd, og vi håper den denne gang må bli mer holdbar.

Også våre skiløpere gjorde en fremragende innsats siste vinter,

Birger Stene

Tlf. Vuku 70 706

Kjøp sportsutstyr hos — Birger Stene

Fra Sagamarsjen. Teltleiren i Sul

både i de lokale renn og i kretsrenn fikk de mange fine plasseringer.

Snorre Green vant Hervolrennet og ble nr. 2 i Røsheirennnet, bare slått av A-løperen Audun Kolstad. Ellers var det også mange andre fine enkeltprestasjoner i løpet av sesongen. Vi kan med glede konstatere at det fortsatt er bredden som er lagetts kjennemerke på skifronten. Laget tok aksje i alle de 3 renn om 10-mannspokal der vi deltok. Laget tok sin første aksje i Røsheipokalen, sin 3. i Hervolpokalen og tok Vårlopokalen til odel og eie. Laget vant også Fjellrosastafetten. Snorre Green ble for øvrig også verdalsmester i skiskyting.

Mest gledelig på idrettsfronten siste år er imidlertid at friidrettsavdelingen nå er kommet godt i gang. Den har arrangert 6 terring- og skogsløp, alle med bra deltakelse. Helgådal idrettslag tok i 1975 sin 2. aksje i Veresjø-pokalen for 5-mannslag.

Av arrangement er det også i år Sagamarsjen som har krevd mest dugnadsinnsats. Det økonomiske utbyttet ble litt bedre enn året før, men er på ingen måte tilfredsstillende i forhold til innsatsen. Styret har da også funnet å måtte si fra om at laget trekker seg fra videre deltakelse i Sagamarsjarrangementen.

tet. Kretsen har etter dette ytret ønske om forhandlinger med laget med henblikk på å få til en litt gunstigere avtale for lagetts del, og styret har sagt seg villig til dette.

Av TRIM-tiltak ellers så ble Veres-sjøen Rundt arrangert med rekorddeltakelse. Økonomisk ga Veresfestivalen i år et fint overskudd, men det er nødvendig, for til neste år må det innkjøpes medaljer. Komiteen er i arbeid med denne saken og vil ha sin innstilling klar i god tid. Videre er det planer om å utvide Veresfestivalen fra neste år, og å åpne rennet for hele kretsen. Dette må det søkes om like over jul.

Helgådal idrettslag hadde TRIM for damer på Vuku samfunnshus våren 1975, og er i høst i gang med samme tiltak.

Sommercupen i fotball ble også i år arrangert på Elneshøgda. Alle 7 lagene i Verdal deltok.

Foruten en del klubbrenn arrangerte laget siste vinter Verdalsmesterskapet over 30 km, Verdalsmesterskapet i stafett for jenter og gutter, Fjellrosastafetten, 2 løp i Lysløypekarusellen, Hervolrennet sammen med Stiklestad idrettslag og Vårlopokalen sammen med Inndal idrettslag.

Innsatspokalen gikk i år til Snorre Green, mens Fotballkruket ble tildelt Einar Holmli. Begge er fine representanter for sine idrettsgrener, og laget kommer forhåpentligvis til å få glede av dem begge ennu i mange år. Aksjen i Knut Green's pokal til beste skiløper i laget under 20 år gikk i år til Tore Sagvold. Foruten å være lagetts beste var han en av kretsens beste i sin klasse siste sesong.

Av tiltak ellers ser det ut til at lagetts avis «HELGÅDALSNYTT» skal fortsette suksessen.

A/L INNHERREDSMEIERIET

Verdal og Levanger

B. T. B. SENTERET

Innehaver: Arne H. Johansen
7651 Verdal

LADA — MOSKVITCH — VOLGA
CAMPINGVOGNER — VAREHENGERE

MATO — S. Melvold

Tlf. 78 868

Bankgiro 4440.06.01299

Siste års salg ble nesten fordoblet fra året før. Redaksjonskomiteen nedlegger et stort arbeid med avisa, og vil forhåpentligvis fortsette i samme stil.

Underholdningsavdelingen har også hatt et bra år, og har skaffet laget en del inntekter. Til tross for dette er avdelingen selv dårlig utrustet med hensyn til kullisser, lys, kostymer osv. Men vi håper at medlemmene med sine populære «hjemmelagete» programmer vil fortsette arbeidet. Verdien av dette kan ikke måles i kroner og ører, det er en miljømessig faktor.

Den viktigste sak som styret har arbeidet med siste år er klubbhusplanene. Planene er ferdig utarbeidet. Hustypen ble valgt på halvårsmøtet. Søknad om byggetillatelse er innsendt, like ens søknad om tilskott av tippemidlene — stort kr. 60.000,—, og søknad om kommunal støtte på kr. 30.000,—. Kostnadsoverslaget for klubbhuset er på kr. 190.000,—.

På halvårsmøtet ble det valgt byggekomite for restaureringsarbeidet med setervollene, og til dette formål har laget søkt om støtte av Kulturmidlene og fra Fjellstyret til innkjøp av materiell.

I Helgådals idrettslags regi, under ledelse av nestformannen, er det i løpet av året satt ut nærmere 50 setervollmerker.

Arbeidet med klubbhuset og vassanlegget på Elneshøgda og restaureringsarbeidet med setervollen vil kommende år kreve en enorm dugnadsinnsats av lagets medlemmer, men ut fra den kjennskap vi har til helgådalingene skulle et skippertak som dette ikke være noen umulighet.

Jon Overmo.

Styrer og komiteer i Helgådals idrettslag for driftsåret 1976

Hovedstyret:

Formann: Johannes Overmo
Nestformann: Jon Berg
Sekretær: Jan Nymoen
Kasserer: John Storholmen
Styremedlem: Sissel Kjesbu
Varamenn: Bjarne Haugan
Egil Green
Arnold Kjesbu

Skiavdeling:

Formann: Håvard Elnes
Nestformann: Egil Green
Sekretær: Åsmund Leirset
Kasserer: Leif Rotmo
Styremedlem: Tor Bjartan
Varamenn: Per Leirset
Magnus Julnes
Ivar Kjesbu
Løypesjef: Leif Svartås
Oppmann: Egil Green

Fotballavdeling:

Formann: Tore Holmli
Nestformann: Magnus Julnes
Sekretær: Oddvar Lyng
Kasserer: Jon Overmo
Styremedlem: Sturla Green
Varamenn: Brynjar Aksnes
Bjarne Haugan
Arnt Kjesbu
Oppmenn: A: Jon Overmo
B: Trond Svartås
Jun.: Kjell G. Ottermo
Gutter: Asbjørn Leirset
UK sen.: Magne Kjesbu (sjef)
Jon Berg
Alf Julnes
UK junior: Per Sorholmen
Hallvard Nesse
Knut Green
UK gutter: Asbjørn Leirset
Tom Rune Bakken
Alf Ward

Friidrettsgruppe:

Formann: Magnus Julnes
Odd Helge Roksvåg
Stein Sagvold

KOMITEER:

Hervolkomite:

Egil Green (formann)
Asbjørn Leirset
Magne Bengtson
Bjørn Skoknes
Jon Tosteigan
Odd Bjartan
Knut Green
Varamenn: Arnold Kjesbu
Severin Lillegård

Vårlokkekomite:

Johannes Overmo (formann)
Bjørn Skoknes
Per Leirset
Varamenn: Pål Holmli
Magnus Julnes

Lysløypekomiteer:

Bjartan:
Tor Bjartan (formann)
Jan Nymoen
Odd Bjartan
Knut Green
Steinar Helgås
Bjørstad:
Olav Sagvold (formann)
Jon Haugan
Ole Sagvold
Veres-sjøen Rundt-komite:
Håvard Elnes (formann)
Alf Åkervoll
Jon Overmo
Varamenn: Kjell Bjartan
Sverre Berg
Johannes Overmo
Løypesjef: Bernhard Olsen

Byggekomite for klubbhus:

Jon Overmo (formann)
Snorre Green
Magner Haugan

Vass-komite:

Pål Holmli (formann)
Einar Holmli
Magne Kjesbu

*Restaureringskomite
for setervoll:*

Håvard Elnes (formann)

Lasse Johnson

Johannes Overmo

Snorre Green

Alf Åkervoll

*Redaksjonskomite for
Helgådals-Nytt:*

Lasse Johnson

Arnt Kjesbu, Håvard Elnes

Hans Rotmo, Johannes Overmo

Underholdningskomite:

Inger Holmli, formann

Gudny Haugan

Jorun Green

Grasbanesjef:

Magne Kjesbu

Valgkomite:

Pål Holmli (formann)

Åsmund Leirset

Per Leirset

*Grendemenn for kontingent:
oppkrevinga:*

Øvre Helgådal: Torgeir Bakken

Bjartan: Ketil Svartås

Elnes: Ole J. Haugan

Elneshøgda: Ola Berg

Nordkleiva: Melvin Nessemo

Bjørstadhøgda:

Odd H. Roksvåg

Ulvilla: John Olav Indahl

Utsendinger til skikretstinget:

Håvard Elnes

Egil Green

Varamann: Olav Sagvold

*Utsendinger til fotballkrets-
tinget:*

Tore Holmli

Magnus Julnes

Jon Overmo

Varamenn: Brynjar Aksnes

Trond Svartås

Festsjef:

Jon Overmo

Revisorer:

Ivar Bjartan

Kjell Bjartan

Hervolrennet

Et av de eldste og mest tradisjonsrike turrenn i Verdal er Hervolrennet. Oddbjørn Øgstad, Stiklestad, har her satt opp en liste over de 3 beste uansett klasse fra alle de 24 Hervolrenn som hittil er arrangert. Øgstad skriver videre:

«Jeg har fullstendig resultatliste fra hvert renn, unntatt 1947, hvor jeg har bare premielisten. Kanskje noen av dem fra Helgådal, som var med i Hervolkomiteen dette året kan ha hele listen gjemt, eller noen andre.

Hervolrennet ble oppstartet i 1937 med Helgådal AUL og Stiklestad AIL som arrangører. På listene fra før krigen vil sikkert mange savne en del kjente skiløpernavn fra disse årene, men det kommer av at rennet før krigen var et politisk renn, som kun var åpent for løpere tilsluttet arbeideridrettslag (AIF) eller andre arbeiderorganisasjoner, i følge protokollen for Hervolrennet fra disse årene.

Etter krigen, i 1946 ble rennet opptatt av Helgådal IL og Stiklestad IL, som bygderenn åpent for alle skiløpere i hele Verdal. Deltakelsen har variert fra 31 løpere i 1939, til 157 løpere i 1947 og 1975. Rennets lengde har variert fra ca. 3 til drøye 4 mil.»

Helgådals-Nytt's redaksjon takker Oddbjørn Øgstad for opp-

lysningene om og resultatene fra Hervolrennet. Vi er sikker på at svært mange av våre lesere har interesse av dette stoffet. Vi henstiller samtidig til folk i Helgådal å lete i sine papirer og forsøke å finne den fullstendige resultatlisten for året 1947, slik at Hervolrennets arkiv kan bli helt komplett.

Så over til listen:

1937:

1. Ottleif Hallem	1.57.06
2. Einar Flyum	2.00.17
3. Arne Arnsveet	2.07.14
4. John J. Haugan	2.08.56
5. Olav Lillesand	2.08.59
6. Albert Lillegård	2.10.56

1938:

1. Petter Woll	2.13.22
2. Ottleif Hallem	2.18.43
3. John J. Haugan	2.23.41
4. Arnold Prestmo	2.24.19
5. Ole Sagvold	2.25.03
6. Einar Flyum	2.17.30

1939:

1. Sverre Sagvold	2.26.15
2. Olav Sagvold	2.27.08
3. Petter Woll	2.31.28
4. Ottleif Hallem	2.33.39
5. Ole Sagvold	2.35.33
6. John J. Haugan	2.40.35

1940:

1. Olav Sagvold	2.36.05
2. Petter Woll	2.40.02
3. Ole Sagvold	2.40.15
4. John J. Haugan	2.42.33
5. Magner Haugan	2.45.46
6. Arnold Prestmo	2.46.25

1946:

1. Olav Sagvold	2.43.14
2. Wilhelm Bengtsson	2.45.27
3. Ole Sagvold	2.49.52
4. Hilmar Kjesbu	2.51.45
5. Gunnar Eng	2.52.15
6. Ottleif Hallem	2.53.03

1947:

1. Olav Sagvold	2.23.59
2. Ivar Kjesbu	2.28.27

Billettører:

Leif Svartås

Odd Bjartan

Jan Nymoen

Knut Green

Steinar Helgås

Gunnar Grunnmo

Teodor Nessemo

Egil Green

3. Gunnar Eng	2.30.50	5. Torbjørn Julnes	3.03.17	3. Kåre Hallager	2.55.22
4. Sverre Kjesbu	2.34.16	6. Amund Røstad	3.06.11	4. Arvid Kjesbu	2.59.19
5. Severin Lillegård	2.37.09			5. Svein Sende	3.01.16
6. Ola Myhre	2.37.10			6. Modulf Slapgård	3.01.57
	<i>1951:</i>				<i>1971:</i>
1. Olav Indal	2.37.40	1. Jonas Danielsen	2.56.00	1. Ove Bjørkeng	2.27.40
1. Ivar Kjesbu	2.37.40	2. Lennart Leirhaug	3.01.16	2. Snorre Myhre	2.29.56
3. Jan Nymo	2.40.07	3. Ole Østvik	3.16.45	3. Kåre Hallager	2.33.37
4. Arnold Kjesbu	2.40.50	4. Kjell Bjartan	3.18.05	4. Hilmar Kjesbu	2.35.35
5. Odd Julnes	2.44.04	5. Magne Nordli	3.29.01	5. Arvid Kjesbu	2.37.23
6. Arne Sagvold	2.44.05	6. Amund Røstad	3.30.26	6. Livard Røstad	2.38.32
	<i>1952:</i>				<i>1972:</i>
1. Arnold Kjesbu	2.48.22	1. Jonas Danielsen	1.50.56	1. Snorre Myhre	1.40.37
1. Severin Børstad	2.48.22	2. Bernhard Olsen	1.54.28	2. Livard Røstad	1.42.05
3. Ivar Kjesbu	2.49.18	3. Svein Kjelvik	1.59.21	3. Per Leirset	1.44.05
4. Sverre Kjesbu	2.50.22	4. Per Leirset	1.59.27	4. Oddbjørn Øgstad	1.44.48
5. Arne Sagvold	2.50.33	5. Svein Sende	1.59.35	5. Hilmar Kjesbu	1.44.49
6. Ottar Holmli	2.51.03	6. Odd Inndal	2.02.13	6. Arvid Hagen	1.45.10
	<i>1953:</i>				<i>1973:</i>
1. Jarle Leirset	2.52.34	1. Jonas Danielsen	1.50.00	1. Arvid Hagen	1.55.08
1. Odd Julnes	2.52.34	2. Odd Inndal	1.55.21	2. Snorre Green	1.57.46
3. Einar Vollan	2.53.18	3. Bernhard Olsen	1.57.40	3. Per Leirset	1.57.52
4. Asbjørn Leirset	2.53.19	4. Harald Myhre	1.58.43	4. Kåre Hallager	1.58.31
5. Gunnar Røstad	2.53.26	5. Viktor Iversen	2.01.05	5. Snorre Myhre	1.59.36
6. Severin Lillegård	2.53.36	6. Stein I. Sivertsen	2.02.40	6. Erik Holmvik	2.01.22
	<i>1954:</i>				<i>1974:</i>
1. Arnold Kjesbu	2.08.22			1. Stein I. Sivertsen	2.07.44
2. Odd Julnes	2.09.40			2. Ove Bjørkeng	2.08.50
3. Einar Vollan	2.13.25			3. Per Leirset	2.10.32
4. Severin Lillegård	2.14.58			4. Snorre Green	2.12.25
5. Jan Nymo	2.16.30			5. Kjell Hermann	2.14.35
6. Magne Bengtsson	2.19.26			6. Sturla Green	2.14.41
	<i>1955:</i>				<i>1975:</i>
1. Lennart Leirhaug	2.50.35			1. Snorre Green	1.57.14
2. Hilmar Kjesbu	2.52.50			2. Stein I. Sivertsen	1.57.17
2. Jarle Leirset	2.52.50			3. Modulf Inndal	2.02.21
4. Magne Nordli	2.54.41			4. Per Leirset	2.03.00
5. Torbjørn Julnes	2.54.48			5. Gunnar Hermann	2.04.20
6. Halvard Flyum	2.55.30			6. Kåre Hallager	2.05.28
	<i>1956:</i>				
1. Magne Nordli	2.44.18				
2. Lennart Leirhaug	2.45.00				
3. Torbjørn Julnes	2.49.04				
4. Kjell Bjartan	2.51.09				
5. Harald Myhre	2.51.41				
6. Odd Julnes	2.55.09				
	<i>1958:</i>				
1. Kjell Bjartan	2.54.30				
2. John Hybertsen	2.56.36				
3. Harald Myhre	2.59.29				
4. Anders Oterholm	3.00.15				

HVER 7 TIME FLYTTER EN FAMILIE

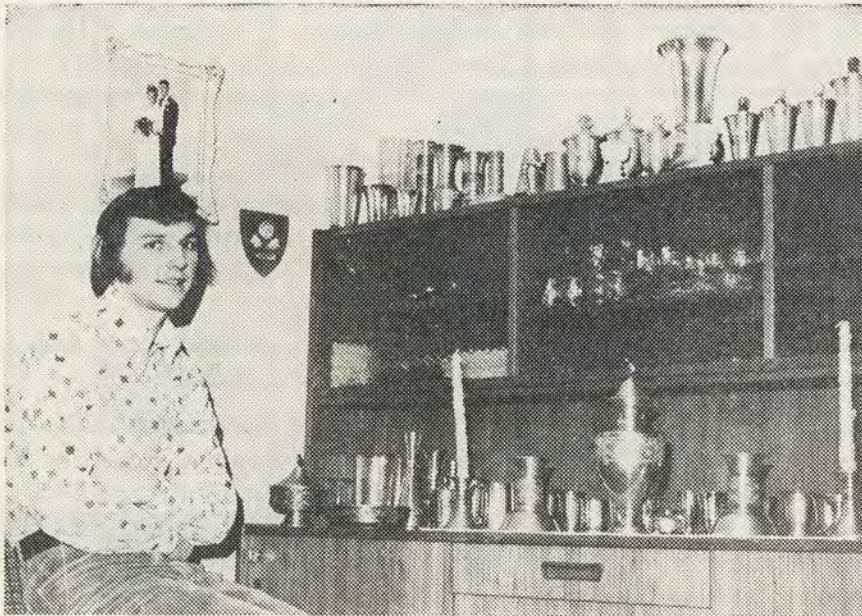
INN I ET NYTT HETLANDSHUS

BRØDR. HETLAND AS

SANDNES - BRYNE - SKARNES

78 889 — 78 994

Årets idrettsutøver 1975

Stein Ingar Sivertsen

Helgådals-Nytt's redaksjon vedtok i høst å kåre «Årets idrettsutøver» i Verdal. Idrettsutøveren må være medlem i et av de 11 idrettslagene i Verdal, uansett alder og idrettsgren. Avstemningen foregikk på den måten at alle de nevnte idrettslagene fikk 10 stemmesedler hver. Vi var litt redd for at lokalpatriotismen kunne komme til å gjøre oss et puss, slik at hvert lag ville finne en spesiell kandidat blant sine egne rekker og stemme på den, men det viste seg at denne frykten var unødvendig. Bortsett fra Verdal i.l. som stemte en bloc på sin kandidat, var flere kandidater representert på sedlene fra de forskjellige lag. Og det var 4 navn som skilte seg ut.

Da opptellingen foregikk 2 uker etter fristens utløp var det i alt innkommet 85 stemmesedler, og disse fordelte seg slik:

Stein Ingar Sivertsen: 35 stemmer,
Stein Wegar Rennemo: 27 stemmer,

Karen Ingeborg Røe: 14 stemmer,
Steinar Olsen: 7 stemmer,
Ottleif Hallem: 1 stemme,
Verdal i.l.s A-lag: 1 stemme.

Det ble altså den 28 år gamle Stein Ingar Sivertsen fra Leirå-

dal i.l. som fikk flest stemmer, og uventet var vel ikke dette. Sivertsen har i flere år stått i en særklasse blant langrennsløperne her i bygda, han har dessuten hevdet seg meget godt også i løp sommers tid.

Å finne en målbar størrelse for å sammenligne prestasjonene til ulike idrettsutøvere er selvsagt umulig, det må bero på den enkelte velgers skjønn. Og i den forbindelse tar vi vel ikke mye feil når vi antar at Stein Sivertsens sympatiske opptreden har skaffet han mange venner som kan ha gitt seg utslag i stemmegivningen. Dette uten på noen måte å si noe ufordelaktig om de øvrige kandidater. Det er en verdig representant for idrettsutøverne i Verdal som nå får denne utmerkelsen. Stein Sivertsen er en mann med begge beina på jorda, enten han er kommet i mål halvtimen før sine konkurrenter eller på 2. plass, er han den samme stillfarende og sympatiske mannen.

Helgådals-Nytt gratulerer Stein Ingar Sivertsen med resultatet av avstemningen, og gjengir nå

Vi produserer og monterer elementer i spenn- og slakkarmert betong: søyler, bjelker, fasadelementer, takelementer, dekkelementer, broelementer - og spesialelementer etter oppdrag.

JERNBANESVILLER - FERDIGBETONG

Vi prosjekterer og leverer ferdig oppsatt over grunnmur / fundament: Standard LN typehall / Industribygg / lagerhaller / Forretningsbygg / Skoler / Idrettshaller / Svømmehaller / Broer og kaianlegg.

I samarbeid med Østlandske Spennbetong A.S., Hønefoss og Vestlandske Spennbetong A.S., Hareid

NORDENFJELDSKE SPENNBETONG A.S

Boks 7, 7651 Verdal
Telefon 076 78 405

ØSTSPENN

VESTSPENN

NORSPENN

det intervju vi hadde med han i anledning utmerkelsen:

— Når begynte du med idrett?

— Det var vel som guttunge, i 10—12-årsalderen.

— Hvilke idrettsgrener har du drevet?

— Det begynte med skihopp, jeg har visst et par verdalsmesterskap i hopp som gutt, hvis jeg ikke husker feil. Om sommeren var det fotball. Jeg likte det og, hvis jeg hadde vokst opp nærme- re en fotballbane, hadde jeg kanskje vært fotballspiller nå. Så ble det en del løping, terrengløp bl. a. Langenn begynte jeg ikke med for alvor før i 18—19-årsalderen.

— Hvilken idrettsgren har du likt best?

— Det er vel uten tvil langrenn.

— Angrer du på at du har drevet idrett?

— Nei, tvert imot.

— Hva er etter din mening av størst betydning med idretten?

— Det er godt å være i god fysisk form, dessuten kommer en i kontakt med mange mennesker og reiser til steder en ellers ikke hadde kommet til å besøke.

— Hvilken prestasjon anser du som din største hittil?

— Nessegaloppen i vår gikk bra, der slo jeg bl. a. Sagstuen og Sollie. Min 15.-plass i Flyktningrennet 1974 er jeg også meget godt fornøyd med.

— Noen konkurranse du spesielt minnes med glede?

— Stjørdalsstafetten 1975. Der ble jeg inngått av Per Norum, men hengte meg på og klarte å presse meg foran på målstreken.

— Hvor mye trener du nå?

— I høst har jeg vært mye forkjølet og har ikke fått trent som jeg skulle. Normalt trener jeg ca. 12 timer pr. uke på denne årstida,

mens eliteløperne ligger på ca. 20.

— Spesielle problemer med hensyn til treningsmulighetene?

— Det har vært lite snø her i denne delen av bygda nå i flere år.

— Har du noe spesielt mål for sesongen som kommer?

— For min egen del er NM-deltakelse målet. Dessuten har jeg som mål at Leirådal skal slå Helgådalen i kampen om 10-mannspokalene.

— Hva mener du om glassfiberskiene?

— De er uten tvil gode, gir god gli på dårlig føre. Men de er for kostbare.

— Hva mener du om dagens langrennsnivå her i Verdal?

— Det er uten tvil på vei oppover. Fremfor alt er bredden

større enn for 3—4 år siden, og de beste trener også mer intenst og systematisk enn før.

— Har vi muligheter til å få noen eliteløper fra Verdal?

— Ja, mulighet har vi sikkert.

— Hva kreves for å komme helt i toppen?

— Først og fremst en enorm interesse og treningsiver. Dessuten en positiv innstilling hos foreldrene.

— Har du noen gode råd til unge som vil satse?

— Kjør for all del ikke for hardt på trening. Bruk innsida av hodet, når du trener skal du bygge opp kroppen din, ikke slite den ut. Lær deg å trene riktig, det er altfor mange som har brent seg ut med overdreven hardkjøring.

TORBJØRN GRANDE

BYGGMESTER

Tlf. 78 612 — VERDAL

Nybygg og reparasjoner utføres fagmessig

VELKOMMEN TIL GOD JULEHANDEL

HENNES MOTE A/S

BP Centret

Inneh.: Haga — Haugan

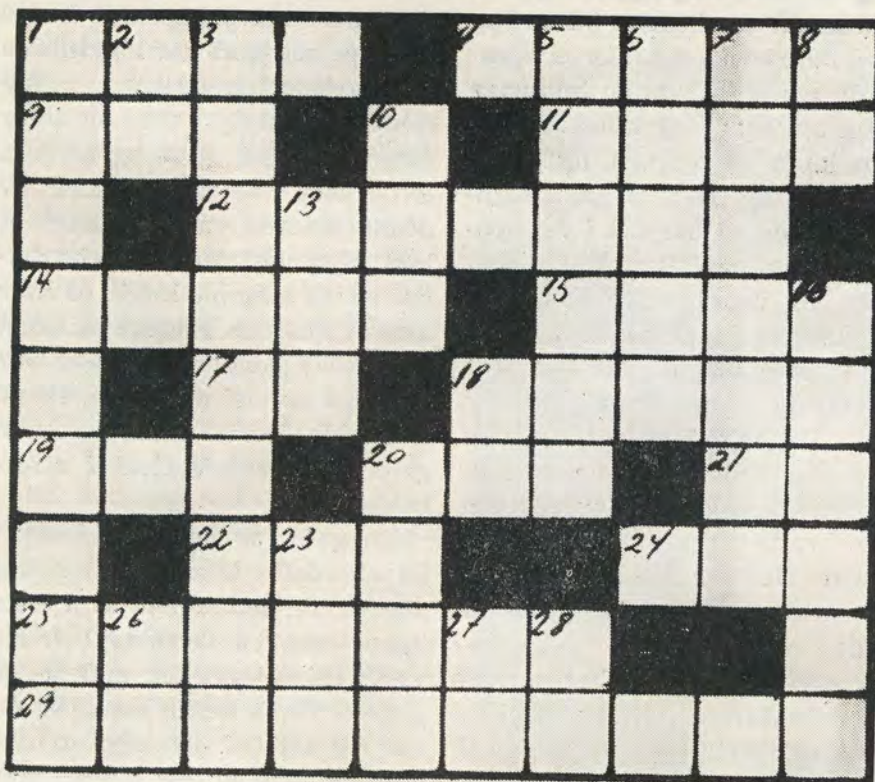
Tlf. 70 734

VERDAL RØRLEGGERFORRETNING

KJELL JOHANNESSEN

Tlf. 78 220

PREMIEKRYSSORD

Vannrett:

1. Drikk (svakt).
2. Populær kar.
9. — — — Maria.
11. Mannsnavn.
12. Populært skimerke.
14. Er forkjølet.
15. Toppscorer.
17. 501.
18. Fest.
19. Bilorganisasjon.
20. Senat.
21. Omv. kompassretning.
24. Fyr.
25. Gammelt poststed.
29. Berømt fotballstadion.

Loddrett:

1. Middagsmat.
2. 4.
3. Populært sted for enkelte helgådalinge.
5. Vinne/Ness-spiller.
6. Kjøkkenredskap.
7. 4 vannrett.
8. Organisasjon.
10. Vil jentene ha.
13. Vil jentene ikke ha.
16. Omv. fortjeneste.
18. I Skårer.
20. Bær.
23. Dyr.
26. Like.
27. I behold.
28. Kompassretning.

Navn:

Adr.:

Løsning sendes Helgådals-Nytts redaksjon innen 31/1 1976.

Første uttrukne riktige løsning premieres med 1 eske snus.

Bertel

I alle bygdesamfunn finnes det historier om bygdekjemper, menn som på grunn av sine krafttak er blitt legendariske i lokalhistorien. Den mest kjente kraftkaren i Helgådalen i forrige århundre var Bertel Skoknesset.

Han var født på Skoknesset i 1823 av foreldre Karen og Kristian Helmovald. Av legemsbygning var han ikke så svært høy og heller ikke spesielt skulderbred, fortelles det, men han var rund og tettvokst. Det var da også i første rekke hans styrke til å dra tunge lass som gjorde han beryktet, selv om han nok heller ikke gikk av veien for en nevekamp når han syntes det trengtes. Han var i sin tid «Ståtarkonge» i Helgådalen. Disse hadde som kjent til oppgave å ta seg av lovløse og omstreifere og føre dem bort fra distriktet.

Om Bertels far Kristian verserer ingen historier som forteller om kjempekrefter, men at han ikke var skvetten av seg skulle følgende historie tyde på:

Kristian drev mye fising. I den tiden utgjorde elve- og fjellørreten et vesentlig innslag i folks kosthold her oppe i dalen. Det fantes også virkelig mye fin ørret i Helgåa dengang, og det fortelles at Kristian bosatte seg på Skoknesset i første rekke på grunn av de gode fiskeforholdene der i Helgåa og ved utløpet av Skjækra.

En høst var Kristian på fising oppe i Juldøla. Da han hadde satt ut garna om kvelden, gikk han opp på elvemelen for å ta seg en blund under noen lurv-graner over mørkeste natta til han skulle dra garna igjen på morgenkysten. Dette skjedde ved Storfossen innenfor Julnesset. Da

Kristian begynte å skyve til side noen grener for å komme seg under grantrærne, ga det plutselig ut et kaldkalk der innenfra, og en bjørn sprang ut og bykste i vei oppover lia. Da såg han opp, gubben, og ropte etter bjørnen: «Berre ligg i ro, din bjønntassi, de ha da verri plass fer oss begge, hen.» Og etterpå skrøt gubben av hvor mjukt og godt det hadde vært å ligge i bjønntossoa.

Kristian fikk forresten en tragisk død. Han var oppe i Ferlandet på fisking, og da han ikke kom heim begynte de å leite etter han. De fant han druknet i en høl ovenfor Svenslunet. Hølen kalles den dag i dag Kristianhølen.

Som sagt var Bertel tettvokst og sterk til å dra lass.

En vår gikk han til Vest-Grunnan for å få tak i såkorn. Han fikk kjøpt 2 tønnesekker korn, men så var det hvordan han skulle få det heim til Skoknesset.

Han spurte om å få låne en hest, men da våronna pågikk for fullt i Grunnan var bonden ikke villig til å låne bort noen. Bertel spurte da om å få låne en bikkvogn og et tau, og det fikk han. Så tok han kista av vognen og surra kornsekkene fast til bikkvognarmene, og så bar det i vei oppover dalen med Bertel selv som hest. Og lasset var framme på Skoknesset i god tid før kvelden kom. Strekingen var akkurat 2 mil, og noen lett vei var det ikke dengang. Blant annet gikk den over Holmlibakkene, en kan fremdeles se gamleveien der den går bratte egga opp til Holmli vestre. De over 200 kiloene korn på bikkvognarmene hang sikkert godt i oppover der!

En vår skulle de pløye opp ei eker på Åkran. De fikk tak i en plog, og Bertel og sønnen Mikal var hester. Når det kom folk forbi, knegga de som hester, men ploegen dro de med uten stans fåra til ends.

Å få heim fjellhøyet på vinters tid kunne mang en gang være strabasiøst. Redskapen de hadde å hjelpe seg med var handsleden og skarbåggåan (truger). Handsleden var utstyrt med en staur foran til å dra, styre og bremse. Et stykke fra nedre enden av denne stauren var det boret et hull. Gjennom der var det trukket et tau som ble knytt på hver side av stauren. Endene på tauet gikk så gjennom hull som var boret på aksølet på sleden, ett på hver side. Derfor kunne stauren gi en bra bremseeffekt i utforbakkene.

En gang de hentet fjellhøy i Skjækerdalen kom det et kraftig snøvær, og de ble nødt til å sette igjen lassa på Dyrhaugflåa. Da været hadde lagt seg gikk de så innover for å hente lassa, og da var det falt så mye snø at bare en liten ende av stauren sto opp. De måket snøen av lassa, og Bertel la i vei først og brøytt veg, og jevnt og trutt bar det fram-

VERDAL KOMMUNE

ønsker alle lesere av Helgådals-Nytt og innbyggere for-
øvrig i Verdal en riktig God Jul og et Godt Nyttår!

over dalen. En gang i blant bød en av de andre til å gå først litt, men fikk til svar: «Æ te nu vel i stykj te», og slik gikk det heilt til de var framme i bygda.

Bertel hadde en del år fjellslått ved Ottmo-tjønna på Veresfjellet. Å få høyet heim derfra gikk greit de vintrene det var bra is på elva, uten det ble det mer tungvint. Når det ikke var is på elva pleide Bertel å få lassett kjørt med hest fra elva nedenfor Brattås-åsene og opp til Ottmoen, og det fortelles at lassa var så store at hesten hadde sitt fulle hyre med å dra det opp bakkene. Derfra og heim til Skoknesset dro Bertel lassene for egen maskin.

For å holde ei kraftig maskin i gang trengtes mye drivstoff, og han Bertel var ingen kostforakter. Han åt samme hva slags mat han ble bydd, og han åt dugelig.

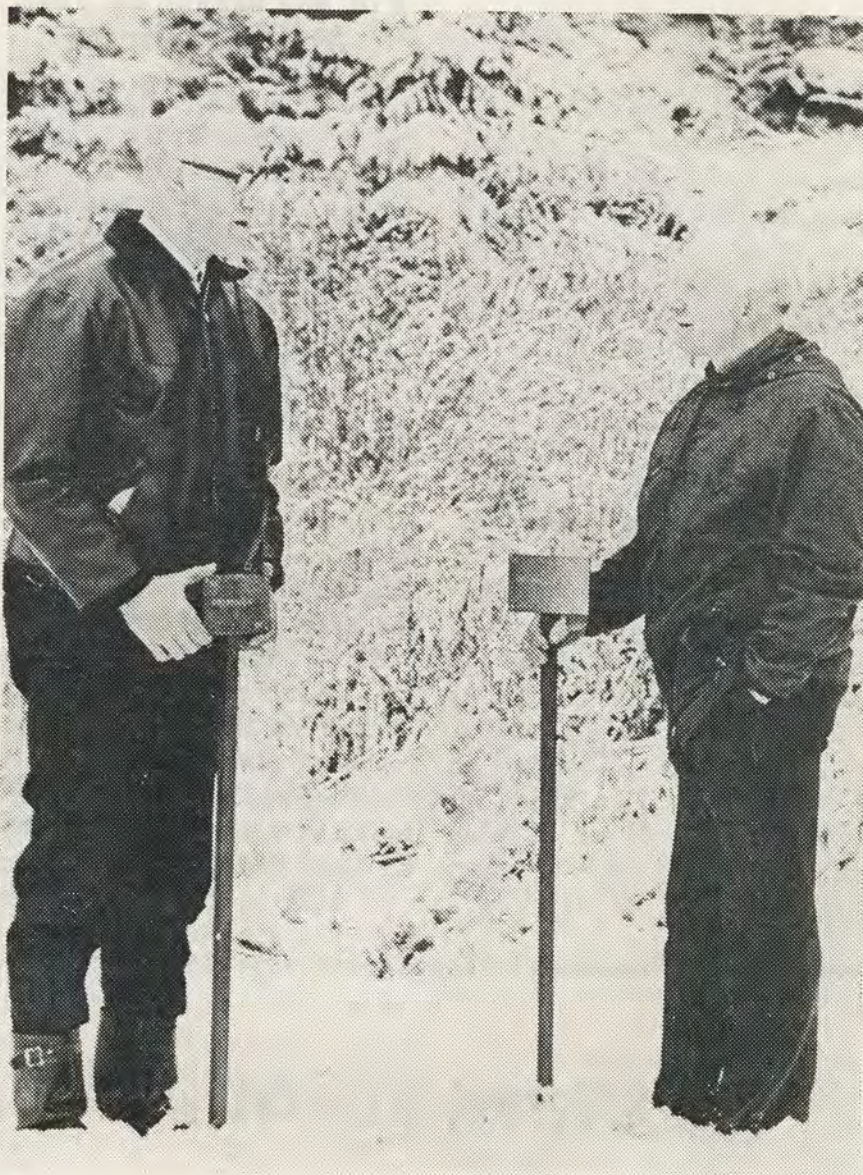
En vinter han hadde ei tømmerdrift i Skjækerdalen, var hele potetbeholdningen frosen da de kom til koia etter å ha vært heim i helga. Han Bertel satte gryta på ovnen og kokte all poteta, og da satt han hele natta og åt kokte poteter med sautalg attåt, for at intet av maten skulle gå til spille. Og da åt han ikke før han kom heim neste helg.

Bertel var i mange år fløtingsbas. Han arbeidet som oftest ikke sammen med de andre, basen, han likte best å holde på for seg sjøl. Men han gikk ingen krok rundt grovstokkene nei, de måtte ligge svært tungt til skulle han be om hjelp.

Den 22. april 1897 døde Bertel. I Kirkeboken står under rubrikken Dødsårsag: Astma og Hjærtefeil, og i rubrikken Merknader: Blot syg 8 Dage. Så det gikk fort med den gamle kjempen til slutt, han slapp å ligge andre til byrde i lang tid. Og det var nok også slik han ville ha det.

JO

Merking av setervoller

Medlemmer av Helgådalen idrettslag har de siste to sommerne utført merking av setervoller i fjelltraktene som grenser til Helgådalen. Dette har vært et interessant og verdifullt arbeid som har krevd hjelp av folk med godt kjennskap til nedfalte og gjenvekste setervoller.

Johannes H. Nessemo og Ivar T. Nessemo er kjente fjellkarer som har stilt seg villig til dette tiltaket og utført mange oppdrag.

Men det er ikke bare disse to som har fått merkene på plass, og Helgådalen idrettslag vil takke alle som har vært laget behjelpelig, slik at dette gode tiltaket til Verdalen Fjellstyre og Verdalen Landbrukslag kan gjennomføres.

Med en tysk patrulje i helene

Fra min dagbok av 1942

Av Ole J. Haugan

Det var våren 1942 dette hendte, siste dagene av april. Jeg kom heim fra fjellet kl. 4 på ettermiddagen. Da satt det en ukjent mann inne i stua. Han hilste og spurte om jeg ville lose han til grensen. «Nei», sa jeg, og da ble han veldig skuffet. Etter en stund spurte jeg om det var noen som hadde sendt han. «Ja», svarte han, det er Sigmund Sagvold på Røra, et søskenbarn av deg, som sa jeg skulle ta kontakt med deg.» «Javel, ja», svarte jeg. Jeg husket da at jeg hadde lovt Sagvold at hvis noen av kameratene hans måtte flykte, så skulle jeg lose dem over grensen. Etter et grundig forhør fikk jeg høre at han kalte seg Ole Nordgård og var fra Sparbu. Han hadde instruks fra Sagvold om hvordan han skulle finne fram til meg. Han hadde fått til oppgave å

spørre etter Ole J. Kulsli, og så var jeg nærmeste nabo til han.

På grunn av at det var lys dag var jeg ikke særlig lysten til å være i følge med han oppover. Vi ble enigre om at han skulle starte 10 minutter før meg, og så skulle han vente ved Brattåsåsan. Men før jeg kom til Skjækerfossen, ved Vestly, tok jeg igjen Nordgård, for han hadde kjørt av kjeet på sykkelen. Etter at jeg hadde bøtt kjeet var gode råd dyre, skulle jeg ta sjansen på å følge han? Resultatet ble at jeg tok sjansen på dette. Men det skulle senere vise seg at det var en stor tabbe av meg.

Enda var ikke reisa uten overraskelser. Da vi kom øst for Skjækerfossen var vegen vekkgravd av vårflommen og vi hadde stort besvær med å komme over med syklene våre. Denne

odelagte stikkrenna skulle vise seg å bli vår redning på denne turen. Vi måtte sykle og gå skiftesvis på grunn av dårlig veg. Det gikk bra helt til vi kom til en kontaktmann i Helgådalen, Tormod Skoknes. Da vi skulle passere der, kom fru Hanna Skoknes ut og sa til meg at det hadde vært så rar ei telefonoppringing. Det var noen som hadde ringt og spurt om Ola hadde passert. Hun hadde svart at hun ikke hadde sett noen Ola, og dermed ble røret lagt på. Jeg forsto da at det var ugler i mosen, og flyktningen ble også mistenksom, som rimelig var. Jeg beroliget ham med at det var ingen fare, og tok med meg Nordgård opp til Rudolf Langdal, en slektning og kamerat av meg. Jeg tok Rudolf med til side og spurte om han hadde ski å låne oss, og det hadde han. Jeg var ikke særlig begeistret for å ta fatt på ei av høgfjellsrutene i vårløysinga, så jeg fikk Langdal til å holde vakt utpå bakken nedenfor stua hans, slik at han såg hovedvegen, mens Nordgård og jeg fikk oss en kaffetår hos fru Langdal. Da ringte telefonen der. «Ta telefonen du, Ola», sa fru Langdal, og det gjorde jeg. «Er det du, Ola?» sa det. «Ja», sa jeg. «Det er greit nu», sa stemmen. «Takk, det er bra det», sa jeg. Det var handelsmann Kristian Holmen i Skjækerfossen som ringte.

Etter at vi hadde drukket kaffe, dro vi tilbake til fru Skoknes for å låne et par ski der, for det ene paret vi fikk låne av Langdal var ikke så godt å gå på.

Turen til grensa nord om Vera gikk lettvent, for det ble fin skare

A/S Verdal Manufaktur

Godt utvalg i manufaktur

E. FINSTAD A/S

Aut. installatør - Elektrisk forretning

Tlf. 78 888 - 7651 VERDAL

RADIO — TV — EL. FORRETNING

HATET AV MINE LANDSMENN

Et lite avsnitt av min dagbok fra 1943

Av Ole J. Haugan

å gå på om kvelden. På turen tilbake måtte jeg gå en av de beste dekningsrutene på grunn av at jeg hadde med meg 2 par ski.

Da jeg kom ned til Rudolf Langdal, fikk jeg høre at det hadde vært en tysk patrulje like etter oss ved Skjækerfossen. Takket være den ødelagte stikkrenna kunne de ikke bile lenger, men de hadde gått helt opp til Helgåsen og snudd der. Heldigvis var det andre flyktninger de var på jakt etter.

Til tross for dette ble jeg meget betenkt over denne turen. Jeg hadde vært altfor dristig ved å være i følge med en flyktning midt på lyse dagen. Jeg hadde en alvorlig samtale med Rudolf Langdal, og da ble vi enige om at hvis det ble noe spørsmål om denne turen, så skulle han dekke meg med å si at jeg hadde vært i heinfabrikken hans og sprengt vekk gråfjell. Og det ble vanskeligheter etter denne turen.

Da jeg noen dager senere kom ned til Verdalsøra, ble jeg tatt i forhør hos en meget kjent NS-mann der. «De sier du fører flyktninger, Haugan», sa han. «Nei», sa jeg. «Jeg vil ikke tro det, jeg heller», svarte han. Jeg spurte da hvilken dag dette kunne være, og det fortalte han. «Ja, det stemmer det», sa jeg, «det var den dagen jeg sykla opp til Rudolf Langdal for å sprengte vekk noe gråfjell i steinbruddet hans. Og da jeg kom opp til Vestly tok jeg igjen en som had-

Sommeren 1943 reiste jeg mange turer til Trondheim. Jeg hadde en kontaktmann der, tilsluttet MILORG i Melhus. Det var om å oppspore de tyske bunkersstillingene i Trondheim og omegn. Den turen jeg her forteller om, ble svært spennende.

Da jeg kom ned til Verdalsøra og skulle sette fra meg sykkelen

de kjørt av sykkelkjeet, og så hjalp jeg han å få det i orden igjen.» «Du skulle ha ringt og varslet om dette», sa NS-mannen. «Nei, det trodde jeg ikke var nødvendig», sa jeg, «for han fortalte at han skulle til Vera og besøke noen slektninger der. Vi ble i følge opp til Brattåsen, der jeg tok av til Rudolf Langdal.»

NS-mannen ringte senere til Langdal og fikk bekreftet det jeg hadde fortalt.

Jeg spurte NS-mannen hvem som hadde fortalt at jeg førte flyktninger, og det fikk jeg høre. Jeg kan her si at det var en fugl som hadde kvitra lenger nede i bygda til en NS-mann der.

Det ble en del overnattinger i en høyløe etter denne turen for mitt vedkommende. Denne våren var det arrestasjoner i massevis av folk, lærere, geistlige, folk i nøkkelstillinger i arbeidslivet og ellers.

hos en kjent NS-mann (god venn av meg?), fikk jeg høre at det var kontroll av alt reisegods på stasjonen i Trondheim. Stakkars meg, jeg hadde med meg 11 kilo smør til denne MILORG-mannen fra Johannes Overnesset. Spørsmålet var da om jeg skulle snu. Nei, tenkte jeg, denne turen er for viktig. Jeg må fortsette, det må vel finnes en løsning. Jeg løste billett og steg på toget. Det var fullt av norske sivile i alle ganger på toget, i kupeene var det så godt som fullt av tyske soldater og befal. Litt nervøs var jeg, jeg tenkte at det kanskje var kontroll på toget også. Jeg gikk videre innover toget til neste kupe, og der såg jeg at det var plass ledig sammen med de tyske soldatene. «Skitt», tenkte jeg, «jeg går inn og setter meg sammen med de tyske soldatene.» Men med det samme jeg gikk inn, var det en nordmann som spyttet etter meg.

Jeg ble sittende sammen med en tysk offiser som snakket godt norsk, og vi ble gode venner. Alle soldatene var vennlige mot meg, men jeg ble mer og mer nervøs dess nærmere Trondheim vi kom. Jeg hadde en stor koffert med smør.

Ved framkomsten viste det seg at det var kontroll på stasjonen. Da jeg tok kofferten og skulle gå av toget, bød den tyske offiseren til å bære kofferten for meg. Jeg takket for det, og vi spaserte forbi kontrollen og inn i stasjonsbygningen. Der gav han meg kofferten igjen, og jeg handtakket han for laget og gikk glad til bestemmelsesstedet. Dette var

Egil Grotan

første gangen jeg var takknemlig mot en tysker.

Oppholdet i Trondheim gikk uten flere gjenvordigheter. Jeg fikk utført mitt oppdrag, og røyketobakk hadde jeg med heim til en god gammel nabo. Men det ble siste gangen jeg hadde med så mye smør til Trondheim.

Senere måtte jeg innstille turene til Trondheim, for jeg fikk besøk av nestkommanderende hos Rinnan hele 3 ganger i 1943. Heldigvis ble jeg varslet gjennom Hjemmefronten om at jeg fikk besøk av en fremmed mann, jeg hadde også sett et bilde av Grande, og Rinnan kjente jeg fra 1940. Siste gang i 1943 jeg fikk besøk av Grande var det Rinnan som kjørte. Han spurte da om jeg ville hjelpe dem å føre trondhjemmere over grensen. «Nei», sa

EN DAG PÅ SETRA

Av Hanna Lyngstad.

Det var å stå opp tidlig, oftest kl halv 6. Etter et drag over ansiktet med kaldt vann, var det å gå beinest til fjøset for å melke kyrne og geitene. Det var for det

jeg, «så farlig sport driver jeg ikke. Jeg har fire barn og hustru å forsørge, så jeg vil ikke ta en slik risiko.» «Ja, men du er da vel en god nordmann?» sa han, «og det står om livet for disse trondhjemmerne.» «Det er det samme, dere får ingen hjelp av meg», sa jeg. Og Grande måtte reise med uforrettet sak. Jeg forsto han var ute etter negative kontakter i Hjemmefronten.

Men dengang ei, Grande.

meste setertausa sin tur å melke geitene først, deretter bar det til fjøset for å hjelpe gjeterne med å melke kyrne. Geitene var om nettene ute i en innhegning ved noen store trær (geitgjal'e).

Så var det å inn og separere kumelka, måtte holde orden for hver eier, og det kunne være mange. Hver eier hadde sin tredall eller krukke for å samle rømmen i. Og så kunne vi spise frokost.

Gjeteren eller gjeterne tok da buskapen med innover fjellet. De byttet på med beiteområdene. Setertausa tok da til med ystinga. Først var det å måle opp alle melkepartene (det ble notert hver dag), og så ble melka slått i to eller tre store gryter, alt etter mengden melk. Grytene ble hengt i lange smijernsarmer, skjæringer, som kunne svinges ut og inn i gruva. I gruva ble det fyrte med tørr granved eller furugadd. Når melka ble passelig varm, ble det slått oppi osteløp, en klar væske som var å få kjøpt på apoteket. En spiseskje til hver gryte melk, brukte vi. Så var det å røre om og la det stå noen minutter til alt var en hvit masse. Når den slapp rundt kanten av gryta, skulle det røres rundt så ost og myse skilte lag. Den hvite massen i botnen av gryta ble knadd sammen med hendene og lagt i en trekjerald, firkantet eller rund med løs botn og hull i sidene. En osteklut ble lagt ned i kjeraldet først, for da ble osten lettere å ta opp og snu etter hvert som en knadde osten med knyttnevene for å få all mysa ut. Dette måtte gjøres ordentlig, ellers kom osten til å sprekke i kanten. Etter at all mysa var knadd

Ulvillas fotballag rundt 1960

Ulvillas fotballag fra rundt 1960 var på sett og vis forløper til Helgådals fotballag av i dag. — Første rekke fra venstre ser vi: John Sørli, Ingvar Kjesbu, Inge Enes, Morten Holmli og Ola Framnes. Bakerst fra v.: Arnt Brønstad, Alf Julnes, Tore Holmli, Gunnar Vollan, Boye Enes og Knut Sørli.

ut, ble bokstaven lagt i ene siden. Hver eier hadde sin bokstav som kjennetegn. Slik ble kvitosten stående i kjeraldet til om kvelden, den måtte snus noen ganger utover dagen. Om kvelden ble kvitosten tatt ut av klut og kjerald og satt på rene trehyller for tørking og gjæring.

Før en tok kvitosten opp av gryta, kunne en ta opp masse og klemme til små, flate boller, kjesmus. Når all osten var tatt opp, kunne en slå en fløtemelkskvett opp i mysa. Da fløt det opp en hvit masse som ble fløtet opp i en bolle. Dette ble kalt dravle, og det var en delikatesse for folk som kom på besøk.

Etter dette var det om å få opp mer varme under gryta så fort som mulig for å koke opp mysa. Det kunne ta flere timer før mysosten var ferdig. Mens denne innkokinga sto på, ble det tid til å vaske opp melkekoppene og separatoren, og å kjerne rømmen til smør. Det kunne være flere krukker om dagen som ble fulle og måtte kjernes. Så vart det tid for å ordne middagsmat. Gjeterne var da heime en tur for å få seg mat og fli i fjøset.

Når mysa var innkokt til en vellings, var det å stå og røre i denne. Måtte ikke ha for sterk varme, for da kunne osten bli svidd og ble ikke god. Etter at mysosten var passe tjukk ble den øst opp i kjerald like ens som kvitosten. Ostekluten ble lagt rundt osten, og den ble snudd noen ganger utover kvelden for at den skulle bli jamn og fin.

Så var det ett storarbeid igjen, og det var å gjøre grytene rene igjen, slik at de var klare til bruk neste morgen. Hver eier som hadde buskap på setra sendte med melkbøtte, rømmekrukke, smørpapir og salt, og alt måtte brukes til denne eierens part av melk og ost.

Det var ofte besøk å få på setra. De hadde da med seg mat, slik som brød, flatbrød og saltmat, og gjerne lesestoff. Avisene var artig å lese, selv om vi fikk dem noen dager senere. Når det kom folk på besøk, ble det gjerne servert seterkost: dravle, kjesmus, kaffe og brødkiver. Det var alltid moro med besøk. I helgene kunne mange ungdommer komme.

Når det lei mot kveld, ca. kl. 6, kom gjeterne tilbake med buskapen. Kyrne tok hver sin bås i fjøset. Og så var det å melke igjen, separere og vaske opp. Alt måtte gå etter bestemte klokkeslett når en hadde med melkekyr å gjøre.

Seterhusa var mye godt inn-

delt i tre rom. På ene enden var mastua, et mørkt og godt isolert rom med torvtak, jordgolv og en liten glugge ut. Dette var lagerrommet for ost og rømme. Midterste rommet ble kalt skottet. Det var åpent med ei grind i ene sida og et åpent vindu i den andre. Der var breie hyller for melkoppene, og separatoren var plassert i ene kråa. Også der var det jordgolv dekket med granbar. Til hver helg ble det skiftet bar. Kjeringa foregikk også i skottet.

Så var det Kjelskjulet. Det var oppholdsrom for seterfolket. Der var det et langbord med en langbenk bakom, to eller fire etasjesenger, og noen krakker av tre. Ei stor gruve og et par små vinduer var der, og tregolv.

Uvilla i.l.'s fotballag fra ca. 1950

Bildet viser Ulvilla i.l.'s fotballag fra ca. 1950. Det er fortalt at dette var et meget godt bygdalag som ingen problemer hadde med å tukte Helgådalingene med både 10 og 12 mål i en kamp. (Tidene forandrer seg!) — Bildet er tatt på Røsbanen, og viser i første rekke fra venstre: Magnus Green, Lennart Leirhaug, Johan Indahl, Ivar Gjermstad og Jens Vangstad. Bak fra venstre: Arne Haugan, Petter Storstad, Kjell Holmli, Ola Nesseemo, Odd H. Holmli og Sverre P. Green

Grågås har inntatt Helgådalen

For ca. 10 år tilbake kunne folk i Helgådalen nå og da observere en stor gåseliknende fugl som de tidligere ikke hadde sett. Det viste seg å være canadagås. Disse fuglene ble da etter hvert et årvisst vårtegn. Like før isen var gått av tjern og fjellvann om våren var fuglene på rekognosering oppover dalen.

Og hvor kommer så disse stolte fuglene fra? Opprinnelig kommer de fra Kanada, men er i senere tid innført til flere land i Europa. I Sverige ble den innplantet omkring 1930, og svenskene har i dag en bestand på flere tusen, og antallet øker stadig. I 1936 innførte T. Rør canadagås på Nesodden ved Oslo. Bestanden hos oss har imidlertid øket meget langsomt fram til de senere år, men interessen er stigende, og i Trøndelag er det utsatt canadagås i slutten av 1950-årene og utover 1960-årene. Det var i første rekke Songli forsøksgård, Meraker Brug og Ognaldsbruket som sto for utsettingen.

Bestanden nordenfjells øker nu ganske raskt, og vi har i dag en anseelig stamme. For ca. 5 år tilbake ble det registrert hekkende canadagås ved Høysjøen. Resultatet ble de første årene ikke særlig oppsiktsvekkende, i og med at bare noen få kyllinger vokste opp. Årsakene til dette er

kanskje mange, og til dels ukjente, men det foreligger berettiget mistanke om at det foregikk en del eggssanking og redeplyndring. I 1974 var det to kull ved Høysjøen med til sammen 6 kyllinger. Samtlige ble ringmerket, og samtlige var å se igjen på samme sted sommeren 1975. I Veravatnet var det i 1974 også et kull med 3 kyllinger. I 1975 var det ved Høysjøen to kull med til sammen 10 kyllinger, og i Veravatnet et kull med 6 kyllinger.

Ved Høysjøen var det siste sommer ca. 30 stk. gås som holdt til. Canadagås hekker helst på holmer eller tuer ute i vannet, og særlig da Høysjøen skulle være et eldorado i så måte. Canadagås blir forplantningsdyktig først ved 2—3-årsalderen, men den blir til gjengjeld nok så gammel. Det ser ikke ut til at canadagås vil komme til å fortrenge noen av våre vanlige gåsearter, og for såvidt ingen annen fugleart, i og med at den benytter livsmuligheter som ingen annen fugleart benytter. Fra Sverige meldes at canadagås og grågås hekker side om side, og at grågåsbestanden øker.

Canadagås er pr. i dag totalfredet i Norge. Imidlertid må en regne med at bestanden i løpet av en 10-års periode vil komme til å øke betraktelig, og at det der ved blir nødvendig med noe regulering i form av jakt. Selv om vi ikke i dag på noen måte kan se at den er skadedyr, vil vi nok få oppleve at den vil bli så manggetallig at den til en viss grad kan forårsake skade f. eks. ved beiting på dyrket mark, særlig da tidlig på våren.

Vi må ha lov til å tro at den gåsa vi har i Høysjøen og Vera-

vatnet i første rekke stammer fra utsettinger i Meråker og Ognådalen.

Kjennetegn:

Canadagås er den største viltlevende gåseart i Europa, vekt i blant over 5 kg. Svart hode, nebb og hals, karakteristisk hvit flekk fra strupen og oppover til kinnet. Gråbrun kropp med lyse-re underside, svarte ben. Redet helst på holme eller tue ute i vannet. Eggantall varierer fra 3—8, eldre gås 5—6 skittenhvite egg. Rugetid ca. 30 døgn. Ungene er flyvedyktige etter 6—8 uker.

Føde: Beiter ofte på dyrket mark. Vannplanter, starrgress o. l. Kyllingene tar en del insekter.

Jernbanen fra Stjørdal til Sverige

Rundt 1875 var det mye diskusjon og tautrekking om jernbanen skulle gå over Meråker eller opp gjennom Verdalen. Linjen oppover Verdalen var tenkt å gå om Vuku og Helgådalen, og følge dalen opp gjennom Forlandet forbi Vera til Sverige.

Imidlertid vedtok stortinget med 73 mot 36 stemmer å bygge Merakerbanen fra Trondhjem til Storlien i Sverige. Mindretallet gikk inn for å bygge jernbanen oppgjennom Verdalen.

Slik gikk det til at helgådalinjene ble snytt for jernbaneforbindelse.

